

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief.

Sisu:

—s—: Puudused Kinnistusosakondade kohta käivates seadustes, lk. 193—195. — Vaabel, J.: Põhiseaduse 34. paragrahvi ja IX peatüki maksuõigusalikud mõisted uuema maksuõigusteaduse seisukohalt, lk. 195—211. — Brandt, A.: Lepingutagandis, lk. 211—214. — Dopmann, J.: Ühtlus kohtute tegevuses, lk. 214—217. — Varia: Leesment, Leo: Mõnda Austria juriidilistest põlvaküsimustest, lk. 217—220. — O.: Austria sotsiaal kinnitus, lk. 220—221. — Riigikohtu tegelus, lk. 221—224. — VII õigusteadlaste päeva referaadid, 224. — Lisa: Riigikohtu otsused, lk. 97—112.

Puudused Kinnistusosakondade kohta käivates seadustes.

Üks majandusliku elu kindlamaist alustest on korralik hüpoteegiraamatute pidamine kinnisvarade kohta. Sel ajal, kui Balti piirriigid Venemaa külge kuulusid, ei jõudnud Vene seaduseandlus Vene sismaal hüpoteegistüsteemi läbi viia; Baltimaadel aga oli juba enne kohtute venestamist ja reformeerimist (1889. a.) oma kindel hüpoteegistüsteem ja kinnisvarade hüpoteegiregistri pidamine sündis tolleaegsete seisuslikkude kohtute — Magistraadi-, Kihelkonna- ja Oberlandgerichti-kohtute juures. Need seisuslikud kohtud, peale vallakohtute, kaotati kohtu reformeerimisel ja asemele loodi üldkohtud (Ringkonnakohus ja Kohtupalat) ja Rahukohtud; viimaste kohtute apellatsioonist astme — Rahukogu juure avati kinnisvarade registreerimise osakonnad venekeelse nimetusega „krepstnõija otdelenija“, millest ka tekkis eestikeelne nimetus „Krepostijaoskond“, nüüdne Kinnistusosakond.

Kinnistusosakonnad moodustavad oma iseloomu poolest iseseisva kohtuasutise, millele kompetentsi kuulub ühe kategooria

vaidluseta kohtuasjade toimetus — kinnisvarade kohta tehtavate tehingute ja neid asendavate kohtuotsuste kinnistamine ja vastavate raamatute pidamine.

Nii nagu teistes kohtuasutistes, on ka siin ette nähtud teise instantsi edasikaebuse kord ja kassatsioonikaebuse kord.

Kui lähemalt vaatleme meie Kinnistusosakondades kohtute uuendamisel maksmapandud korda, siis leiame, et siin on nii mõndagi, mis kohtuasutistes maksivate põhimõtetega (printsipiidega) mitte kooskõlas ei ole.

Maksivate seaduste järele on üldreeglik, et kohalik rahukogu esimees on Kinnistusosakonna ülem, ja edasikaebuse instants tema otsuste peale on seesama Rahukogu oma kolmeliikmelises koosseisus.

Rahukohtute instituit, nagu see kohtuasutiste seadustes 1864. a. ette nähtud, on sootu teine kui see, mis 1889. a. Baltimaades sisse seati.

Rahukohtunikud olid valitavad (Semstvo- ja linnavolikogude poolt); seepärast ei olnud ka ette nähtud teenistuslikku

subordinatiooni, nagu see üldkohtutes maksev on; teise kohtuastme moodustasid samad kohtunikud, — ja selle astme juures oli ette nähtud ainult alaline liige, kelle ülesandeks oli kantseleiliste asjade ettevalmistamine. Meil maksuma pandud seaduste järele määrati kõik rahukohtunikud Kohtuministri poolt, järelevalve nende üle kuulus Kohtupalatile ja nende kohapealne ülemus oli Rahukogu esimees.

Sellega oli rahukohtute instituudis Inglismaalt pärit põhimõte, et iga rahukohtunik on oma kaaskohtunikkude hulgas „*par inter paribus*“, rikutud. Niisuguse olukorra juures ei ole sugugi otstarbekohane, kui kõrgema kohtu astme esimehe otsused ümber otsustab kolleegium alama astme kohtunikkudest.

Kui Vene sisemaa kohtukorralduste asjus oleks keegi esinenud ettepanekuga, et Kohtupalati vanema esimehe otsused antagu ümberotsustamisele Ringkonnakohtutele, siis oleks see muidugi üllatav olnud, kuid Baltimaadel, nagu eelöeldust näha, oli võimalik maksuma panna analoogiline kord.

Meil maksmapandud kohtukorraldusega, et rahukogu esimees asendab ka endist ringkonnakohtu esimeest viimasele kuuluvat võimuga, ja 26. III. 1926. a. (R. T. nr. 32) maksmapandud seadusega on selles asjas veel kangemale mindud.

Teine iseärasus, mis meil kohtuüüendustega kinnistusosakondades maksuma pandi, oli see, et kinnistusosakonna sekretärile anti õigus kinnistusosakonna ülema järelevalve all kinnistusele kuuluvaid notariaaltehinguid toimetada (K. As. S. § 599). Nagu eelpool nimetatud, on kinnistusosakonnad kohtuasutised, kus kodanikkude algatusel teatav kategooria vaid vaidluseta asju aetakse.

Kui vanal heal ajal kodanikud võisid ilmuda magistraadikohtusse ja seal kohtulaua juures lepinguid sõlmida, raha müüjale välja maksa ja selle asja protokolleerimisega kohtu poolt ka kinnisvara uue

omaniku nimele kinnistatuks loeti, siis ei sünni see nüüdsele ajal ja maksvate seaduste järele enam nii lihtsalt. Kinnistusosakonnad võtavad kinnistamiseks ainult kirjalikke ja notariaalselt kinnitatud tehinguid, mis sissekandmiseks täiesti küpsed peavad olema, kõik maksud tasutud, load muretsetud j. n. e.; kõigeiks selleks tuleb kodanikul usaldusmees võtta. Kui niisuguseks usaldusmeheks on sama kohtuasutise ametnik, siis sünnib väga ebaõiglane seisukord; see oleks umbes analoogiline seisukorrale, kui luba antaks hoiu korra asju, näit. päranduse kinnitamist, kohtus selle kohtu sekretärile ajada. Muidugi muutuks siis kodaniku seisukord, kes ise või mõne muu voliniku kaudu tahaks asja ajada, väga raskeks. Kuidas Vene seaduste tegijad niisuguse korra meil maksuma panid, paistab natuke imelik, eriti veel selle tõttu, et vanema notariaadi instituudi siseseadmisel seaduseandlikes motiivides just toonitati, et ei ole lubatav, et vanem notar, ehk tema sekretär kinnistusaktide kinnistamist toimetaks. Seletada võib vahet seda ainult kohaliste võimude mõjuga ja püüdega oma käes pidada niisugust tähtsat asutist, nagu Kinnistusosakonnad on. On teada, et kohtute uuendamiseks ühes käis ka nende venestamine; kohtunikkudeks ja selle hulgas kinnistusosakonna ülemaks määrati umbkeeled venelased. Tegelikult jäi kinnistusosakonna juhiks sekretär; need olid esialgu, eelreformiaegsete kohtute juure kuuluvad ametnikud, suuremalt osalt kohalise aadeli liikmed; eeltähendatud seisukorra juures võimaldati neile suurem sisetulek ja otsekohene läbikälmine rahvaga.

Niisugune olukord on püsinud meil kohtute venestamise algusest peale kuni tänani päevani, väljaarvatud saksa okupatsiooniga aeg, kus nende kohtu tegelased leidsid selle mitte vastavaks nende juridiliste vaadetele ja selle ära muutsid.

Kõigi nende asjaolude juures kannatavad tõsiselt väga tähtsad kohtu- ja eriti

kinnistuskohtu printsiibid. Kõige esiti kodanikkude kohtuline üheõiguslikkus. Tege-likult, nagu juba eelpool öeldud, ei ole võimalust kinnistusosakonna ülemal — rahukogu esimehel — kinnistuseasjus ette valmistada ja asjadega tutvuneda; temale on ühendatud rahukogu ja ringkonnakohtute esimehe kohuste täitmine liiga suure koormia peale pannud; on selge, et kui üheks istungiks on kogunud umbes 200 kinnistuseasja ja need tunni või paari tunniga tuleb ära otsustada, vaevalt on võimalik valmis kirjutatud määrused läbi lugeda, veel enam, need läbi kaaluda. Nii on siis tegelik otsuste tegija sekretär; see aga peaks jumalik inimene olema, kes mitte oma töö peale armsamini ei vaata kul võõra töö peale.

Kohtu Asut. S. § 599 — ettenähtud korra ja sellest tekkinud olukorra juures kannatavad väga tähtsad hüpoteegisüsteemi printsiibid — kinnistusraamatute avalikkus ja nende usaldusväärsus.

Nii on vist suuremas osas kinnistusosakondades viisiks, et istungid on üks kord nädalas või kord kahe nädala kestel. Ühes kinnistusosakonnas selle tõttu lõpetatakse juba kolm päeva enne istungit igasugune kinnistuseasjade vastuvõtmine ja päev enne istungit suletakse täiesti kinnistusosakond. (Neil päevil sekretäri nota-

riaaltegevus kestab siiski edasi.) Seetõttu jäävad kinnistusregistri raamatud publikule äripäivil kinni ja et sissekanded neisse tehakse nädala ja kahe — kolme tagant peale tehingute esitamist, mis päevast vanus loetakse, siis ei vasta registri sissekanne kinnisvara tõelisele juriidilise seisukorrale. Ometi eeldavad meil nii tsiviil-, kui ka kriminaalseadused kinnistusraamatute avalikkust ja usaldust. Nuhtlus-sead. §§ 1699. ja 1700. järele võõra ja panditud kinnisvara müümine ja pantimine ei ole meil karistatav, eeldusel, et lepingu sõlmijad igal ajal kinnisvara seisukorda registrist võivad järele vaadata ja tsiviilseadustes maksab printsiipt, kes varem, selle omandus.

Mis kõigi nende väärnähtuste kõrvaldamiseks tuleb ette võtta, on iseenesest selge.

Kinnistusosakonna ülem peab olema kohtunik, kes ei ole kõrgema kohtu esimees; temal peab jätkuma aega kinnistuseasju põhjalikult läbi vaadata ja võimalikult varsti peale kinnistuspäeva avaldamist seda ära otsustada. Sellest oleks ka see kasu, et kantseleitöö ei koonduks üksikute päevade peale ega muul ajal oleks tööst puudus.

Kõige tähtsam aga oleks kinnistusosakonna sekretäridelt oma asutistes ja riigiametnikkude abil „asjaajamine“ ära võtta.

— s —

Põhiseaduse 34. paragrahvi ja IX. peatüki maksuõiguslikud mõisted uuema maksuõigusteaduse seisukohalt.

El m ä r k u s.

Põhiseaduse 34. paragrahvi ja 9. peatüki maksuõiguslike mõistete selgitamise tarve kerkib üles Riigikogu juhatuse ametliku tõlgitsemise tagajärjel. Sel tõlgitsemisel ja sel puhul toodud seletustes ignoreeriti täiesti uuemaid maksuõigus-

like ja eelarveõiguslike vaateid. Uus loodud „maksuõiste“ paiskab segi kõik senised teaduslikud kontseptsioonid. Finantsõigusteadlasel, kes tahab teaduslikult arendada meie maksu- ja eelarveõiguse süsteemi, seisab ees uus mõiste ülepea matu takistusena. Seepärast tuleb terve küsimus uuesti järele kaaluda.

Riigikogu juhatusel tõlgitsemise surub maksumõistesse 1) avalikud maksud kodanikkudelt riigi kasuks (aktiivsubjekt — avalik võim, passiivsubjekt — kodanik); 2) riigikassa väljamaksud kodanikkudele (aktiivsubjekt — kodanik; passiivsubjekt — riik). Nende kategooriliselt erinevatel alustel seisvate avaldussfääride mõisteliseks ühendamiseks pole olnud seni mingit teaduslikku alust. Riigikogu juhatusel seletus ei näita neid aluseid. Välja minnes teaduslikust seisukohast ei saa seepärast jääda riigikogu juhatusel konstruktsioonide juure. Küsimus tuleb lahendada teaduslikult, maksuõiguslike vaadete seisukohalt. Enne aga, kui asuda nende probleemide juure, peavad olema selged lähtepunktid, milledest lähtub ja millele alusel liigub meie edaspidine harutamine. Peab olema selge, missugusel viisil võime kasutada õiguslike tõlgitsemismeetodeid. Tuleb piiritleda lühidalt finantsõiguslike maksuseaduste mõiste ja ära näidata maksustamisõiguse (Besteuerungsrecht) ulatavus.

Selt seisukohalt langeb meie harutlus kahte ossa.

A. Tõlgitsemise viis ja lähtepunktid.

Kujutame hästi vormitud seadust! Ta mõisted, piiritletused ja määrused on selged. Seaduse keele grammatilised vormid on tarvitatud õieti. Seaduse mõtteajalooline vorming on selgesti nähtav. Mõistetesse mahtuvad üksikelemendid on otsekoheselt piiritletavad. Seesuguse seaduse mõtte seletamine pole raske. Tõlgitseja seletab seaduse sisu seaduse enda kindlate väljenduste piires. Missugust meetodit kasutab tõlgitseja, ripub juhusest. Kuid tõlgitsemine jääb dogmaatilise-positivistliku interpretatsiooni alusele kõige lihtsamal kujul (Vt. Lion, Steuerrechtliche Wirtschafts begriffe, Zugleich ein Beitrag zur Lehre von der Gesetzesauslegung;

Vierteljahrsschrift für Steuer- und Finanzrecht, I, S. 138, 150. Staudinger, Kommentar zum B. G. B., 9 Aufl., § 17 ff.). Grammatiline tõlgitsemine peab kindlustama õiget arusaamist seaduse mõtet tingivatest grammatilistest vormidest. Ajalooline tõlgitsemine peab määrama kindlaks seaduse kirjatäheseaduse tekkimise üksikväljenduste alusel. Loogilise tõlgitsemise ülesandeks jääb selgitada, missugused üksikesemed kuuluvad seaduses tarvitatud mõistetes (Lion, Vierteljahrsschrift, s. 150).

Asume nüüd praktilisele pinnale. Demokratiseerumine pole palju edasi viinud seadusandluse tehnikat (Vt. Gaston Jéze, Cours de science des finances et de législation financière française, VIe éd., Dépenses publiques, p. IV s. s.). Pole loodud mingit kindlustust seaduste õigustehnilise viimistlemise läbiviimiseks. Seadusi vormivad harilikult elukutselised poliitikud mitmesugustelt tegevusaladelt, kellele eriline kvalifikatsioon seadustehnika ja õigusteaduse eridistsipliinide tundmises tõuseb vaevalt soovitud kõrguseni. Valitsemisaparaadi koosseisus leidub küll alati tüsedaid asjatundjaid, kuid nende mõttevabadus on piiratud poliitiliselt toimivate ministrite soovide ja otsustest. Ja päleli on lõplikku otsustajaks igas üksikus juhtumis kvalifikatsioonita kogu — rahvaesindus. Üksikud asjatundjad selle ridaes suudavad vaevalt toimida asjatundja kriitilise selgusega. Poliitilised inspiratsioonid takistavad siin alati. Nii on saadane nähtus, et seadused on vormitud segaselt, puudulikult, mõnikord isegi hädahoitlikult valesti. Võib ette tulla keelelisi ja grammatilisi vigu, mõistete vale tarvitamisi, vajalikkude piiritletuste ebatäpsust jne. Samuti võivad olla kohandamatud elulistele nõuetele seaduse väljenduste järelused. Seesuguseid nähtusi tuleb ette kõigis maades, rääkimata meist. Nii, näit., oli see õige laialdane Saksa 1919/20 a. maksuseaduste juures. Reichsfinanzhof

(R. F. H.) näitas hiljem, et need seadused „vielfach mit einer Elle zustande gekommen sind, dass es unmöglich war, die einzelnen Vorschriften so scharf und genau zu fassen, dass der nackte Wortlaut, auch wenn er auf den ersten Blick eindeutig erscheint, unbedingte Geltung beanspruchen könnte (Entscheidungen d. R. F. H., Bd. 4, 103). Kõigis neis juhtumais peab dogmaatilis-positivistlik tõlgitsemine täitma juba komplitseeritumat ülesannet. Tõlgitseja peab siin pidama meeles — „dass die Rechtsbegriffe kein selbständiges Leben führen, dass sie vielmehr nur die rechtliche Ordnung der Tatsachen des Lebens auf den kleinsten Umfang reduzieren sollen, somit auf der lebendigen Anschauung der veränderlichen Welt und nicht „reinen Denken beruhen“ (Staudinger, Kommentar, S. 21 f.). Tõlgitseja ei saa täita oma ülesannet enam ainult seaduse sõnaliste väljenduste piires. Puudused, vead ja ebatäpsused ripuvad just neist väljendustest ja kitsendavad sellega seaduse sõnalise teksti tingimust maksvust. Seaduse sõnalised väljendused maksavad nii palju, kuivõrd nad ei riku seaduse mõtte loogilist ühtlust ja süsteemi. Et seda hinnata, vajab tõlgitseja üld- ja õigusloogiliste kontseptsioonide kõrval veel pidepunkti vastavatest elulistest avaldustest. Viimased säevad õigusüsteemile üles omad nõuded, mida õigustehnika peab siis teostama. Nende nõuete seisukohalt ei jää dogmaatilis-positivistliku tõlgitsemise meetodid püsima seaduse ajalooliku tagapõhja ja vormiliku loogika alusele, vaid omandavad teleoloogilise tendentsi. Grammatiline tõlgitsemine ei jää mitte vormiliseks grammatiliseks tõlgitsemiseks, vaid ta peab muretsema sõnalise selguse, võttes arvesse seaduse loogilist kandepinda. See võib viia isegi sõnade tähenduse teisendamisele. Nii on, näit. R. F. H.-il tulnud ümber muuta sõnade tähendusi. Näide: seadus tarvitab sidesõna „und“, mis seaduse loo-

gilise kandepinna seisukohalt peaks esinema grammatilises vormis „sogar“ R. F. H. otsustab viimase mõiste kasuks (Vt. Entscheidungen, Bd. 8, 280).

Vormilist maksvust ei oma ka ajalooline tõlgitsemine. Ta ei anna paljudes juhtumais tagajärgi: on võimatu kindlaks teha „seaduseandja tahet“ (Vt. prof. Uluotsa seletused Riigikogu poolt korraldatud nõupidamisel maksuseaduse mõiste ulatuse üle). Kuid ka ses juhtumis, kui see võimalik oleks, ei oma ta maksvust tingimusteta. Seaduse ebatäpsus ja puudlikkus jne. ei ripu mitte ainult sellest, et seaduseandja ei osanud valada oma tahet õieti seadustehnilistesse vormidesse, vaid veel enam sellest, et seaduseandja ei suutnud ette kujutada oma seadusevormi valitud väljenduste efektide elulist süsteemi. Sellega osutub ebatäpsuseks, puudlikkuseks jne. juba see „tahe“ ise, mis suundus vastavate deffektidega seaduse loomisele. Nii on sarnase „tahte“ tundmine kasutu, mis ei pidestu oma loomismomentidel tarvilise selgusega loodava õigusüsteemiga. Küsimus — „mida tahtis seaduseandja?“ — peab sidestuma siin teise küsimusega — „mida pidi tahtma seaduseandja?“ See-sugusena ligineb aga kogu probleem loogilisele tõlgitsemisele teleoloogilise loogika alusel. Teiselt poolt teeb kaheldavaks veel ajaloolise tõlgitsemise väärtuse katkemata arenemine seaduse tekkimismomendi ja selle rakendamismomendi vahel. See kaheldavus on seda suurem, mida kiirem elu arenemine. Selle puhul tõuseb küsimus — „missugune mõte on jääda peatuma mõne seaduseandja poolt ettenähtud üksikeseme juure, kui elu on kasvanud sellest üle või on muutunud selle kooskõlastamatuks kultuurilise edu ja sotsiaalsühholoogiliste tendentsidega?“ Meile on selge: „Ihren Inhalt erhalten die Rechtsbegriffe in der Hauptsache aus der jeweiligen örtlichen und zeitlichen Kultur; dies kann dazu führen, dass Rechtsbegriffe, die in einer bestimmten Zeit einer vermeint-

lichen Wirklichkeit entnommen werden, einer anderen als reine Phantasie erscheinen" (Staudinger, Kommentar, 9 Aufl. S. 21). Jäädes vormillise ajaloolise tõlgitsemise juure, veeretaks see õiguselu arenemisele konservatismi hädaohu; see konservatism võiks takistada elu arenemiskiirust, mõnikord paelustada isegi arenemissuuna. Seda tähele pannes tõuseb ikka ja ikka enam eesõigustatud kohale loogiline tõlgitsemine teleoloogilise loogika alusel. Loogilise tõlgitsemise ülesandeks jääb selgitada, missugused üksikesemed kuuluvad seaduses tarvitatud mõistete alla. Õiguslikud mõisted pole aga puhtad mõttevormelid. Nad on vaid loogiliselt läbitöötatud sõnalised tähendused eluliste avaldustele ja nähetele (allgemeine repräsentative Worte für Zahlreiche, dem Leben in allen seinen Gebieten angehörige Einzeltatsachen und Vorgänge, Lion, Vierteljahrschrift, 151). Nendega ei saa opereerida kui matemaatiliste kategooriatega. Opereerides õiguslike mõistete, tuleb arvestada eluliste avalduste eneste kategoriseerimisvõimalustega. Opereerimine õiguslike mõistete peab võtma sihtpunktiks vastavatest mõistetest tingitud õiguslike efektide kooskõla eluliste avaldustega ning viimaste tarvetega. Sarnasel kujul tungib õigusloogikasse hinnangu moment, mis seob mõttevormelite maksvuse teleoloogiliste tingimuste külge. Siin asub õigusloogika teleoloogilise loogika alusel, ning seda täie õigusega. Binder ütleb selle kohta: „die formale Logik, deren sich die Mathematik bedient, [ist.] nicht die einzige Methode, durch die Bewusstseinsinhalte verarbeitet werden können, dass es neben der formalen noch eine teleologische Logik geben kann und gibt (Binder, Philosophie des Rechts, S. 992). Jäädakse seaduse seletamisel ainult mõistete sõnalise tähenduse juure ja üldiste vormilliste mõtlemiskategooriate alusele, siis ei lahku loogiline tõlgitsemine vormillise loogika piiridest. Kuid sellega

surutakse õigusmõisted matemaatiliste vormelite alusele, õiguskultuur muudetakse surnud kirjatäheks, mida see omalt loomult mitte pole. „Schlechthin absolute, eindeutige Begriffe und Regeln gibt es wohl in der Mathematik, aber nicht im Recht. Auch diejenige Satzung, die sowohl den Tatbestand, als auch die Rechtsfolgen mit der schärfsten in der Jurisprudenz erreichbaren Präzision bestimmt, bewegt sich in Begriffen, die den Erscheinungen der Wirklichkeit entnommen sind, deren Grenzen daher nie mit der etwa in der Technik möglichen Exaktheit gezogen werden können (Staudinger, Kommentar, 21 f.). Elulise nõue sunnib loogilise tõlgitsemise teleoloogilise loogika alusele; ta sunnib tähele panema, missugust avalduste sfääri seadus käsitleb ja missugust objektiivset sihti ta jälgib. Alles see lubab tarvilikult seletada mõistete sisu ja mahtu (Lion, Vierteljahrschrift, S. 151).

Loogilise tõlgitsemise küsimus teleoloogilise loogika alusel on esile tõusnud esijärjekorras tsiviilõiguse alal (Vt. Staudinger, Kommentar, 9 Aufl., Bd. 1, S. 28; Reichel, Gesetz und Richterspruch, S. 67 f.). Siit on küsimus edasi arenenud, nõutavaks saanud ning maksvusele pääsenud ka avalikõiguses. (Selle üle ilmus mõne aasta eest v. Hippel'i palju vääristatud töö).

Saksa R. F. H., kõrgem finantskohus, seisab maksuseaduste tõlgitsemises täiel määral teleoloogilise loogika alusel. Dr. Lion leiab R. F. H.-i otsused olevat sellepolest erandita ühtlased. „Welcher Weg die Steuerrechtliche Judikatur einschlägt, kann nach allem Obigen, insbesondere nach der geschichtlichen Entwicklung, nicht zweifelhaft sein; sie steht durchaus auf dem Boden teleologischer Auslegung auch beider logischen Interpretation (Lion, Vierteljahrschrift, S. 152). See on tähtis õiguskultuuriline nähtus, mis nõuab eri-

list tähelepanu. Selgesti ja järjekindlasti on — „die teleologische Interpretation auch in den Steuergesetzen als in Vorschriften des öffentlichen Rechts mit ihrem strengen, indisponiblen Charakter, als allgemein anwendbar angesehen worden, und zwar im freiesten Ausmass (Lion, Vierteljahrsschrift, S. 152). Tõlgitsemise võimalused ei jää muidugi siia peatuma. Siit edasi teleoloogilise interpretatsiooni juure sisulises mõttes pole enam palju maad. Kui arendada lõpuni seaduse üldise sihituse mõtet, siis jõuame küsimuseni — mida peab seadus teostama? — mida ei saa igakord lahendada loogilise tõlgitsemise abil, kuigi see asub teleoloogilise loogika alusel. Sagedasti peab tõlgitseja astuma — „noch einen Schritt weiter, von der blossen Feststellung zur Tat, um den Zweck des Gesetzes zu erfüllen“ (Lion, Vierteljahrsschrift, S. 154). See samm kaugemale sünnib teleoloogilise (sisulises mõttes) tõlgitsemise kaudu, mis tuleb esile — vormimuutva tõlgitsemise (die fassungsändernde Interpretation) analoogiate kasutamise (analoge Anwendung) ja seadusvaba tõlgitsemise (freie Rechtsfindung) kujul, (Vt. Lion, Vierteljahrsschrift, S. 155 ff.). Nende tõlgitsemisviiside kirjeldamiseks pole meil praegusel juhusel mingit huvi.

Meie Põhiseaduse ja maksuseaduse mõiste vahekorra selgitamisel kerkivad kõik eespool käsitatud küsimused uuesti esile. Meie põhiseadus on vormitud nii keeleliselt kui õigustehniliselt ebatäpselt. See teeb paratamatuks teleoloogilise loogika rakendamise tõlgitsemise teenistusse. Teleoloogilise tõlgitsemise sihtpunkt on antud seejuures juba põhiseadusest endalt. Selleks on põhiseaduse selgesti nähtav demokraatlik tendents. Sellele lisandub õigusriigi ideest tuletuv õiguse süsteemilikkuse nõue, mis tuleb esile erilise pidevusega just maksuõiguse vallas, kuhu tungib küsimus ka käesolevas juhtumis. Küsimuse lahendamine ulatab kaugelt välja

konstitutsiooni enda piiridest. Õiguselu ühes oma mõistetega on ajalooline kujund. Õiguslikud mõisted on õiguselu tähestik, mida kasutab teadus ja seadusandlus. Sellele tähestikule on antud osalt rahva kujutluses, üldiselt aga teaduslikes käsitlustes kindel sisu. Mõistele assimileerumisprotsessi tõttu pretendeerivad õiguslikud mõisted rahvusvahelisele maksuvusele; erinevateks jäävad ainult mõistete rakendamispäärid ja rakendusvormid rahvuslikes seadusandlustes. Ükski põhiseadus ei suudaks luua seda suursugust õigusemõistete süsteemi. Loogilise paratamatusega peavad põhiseadused tarvitama samu mõisteid, mida tarvitavad teised õigusinstituudid. Põhiseaduse ülesandeks jääb ainult — määrata kindlaks nende mõistete erifunktsioonid, erilised rakendamispäärid ja rakendusvormid. Räägib põhiseadus mingist mõistest, siis peab eeldama suurima tõenäolikkusega sugulust selle ja vastavate eriinstituutide mõistete vahel. Räägib põhiseadus maksust, siis peab tõenäolikkult eeldama selle all maksuõiguslikku maksumõistet. Seda tõenäolikkust tingib õiguselu süsteemilikkuse nõue. Süsteemilikkus eeldab kontakti üksikutes õigusinstituutides ja üksikutes õiguselu sfäärides esile tulevate mõistete ja neist tuletuvate funktsioonide vahel. Et põhiseadus ei saa luua ise kõiki õiguselumõisteid, siis ei saa ta olla ka selle kontakti lähtepunktiks; ta saab olla ainult kontakti koonduspunktiks. Seepärast tuleb loomulikult põhiseaduse üksikformatsioonide tõlgitsemisel lähtepunktiks võtta vastava eridistsipliini mõisted. Tõlgitsemine peab aga lõplikult otsustama vastavate mõistete suhtumise üle.

Tõlgitsemise kohta ise maksab järgmine nõue: missuguseid teid ka kasutaks tõlgitsemine, ikka peab ta jääma stabiilsete õiguslike mõistete ja nende põhimõtete ning ideede juure, mis antud seadusest ja antud õigusavalduste kategooriast tuletuvad. Ka teleoloogilise loogika alusel toimetataval tõlgitsemisel ei tohi

tõlgitsemise sihtpunkti otsimine väljastpoolt sattuda vastollu selle nõudega.

Tähtsaks lähtepunktiks meie edaspidistel harutamistel on finantsõigusliku maksuseaduse mõiste ühes maksustamisõiguse ulatavuse küsimusega. Seaduseandlustehnika seisukohalt ei saa leida maksustamisõiguse, sellega ka maksuseaduste ulatavusele mingit täpset piiri. Avalik võim määrab ühekülgsest maksukohustuse vormi ja sisu. Maksukohustuse konstrueerimine ei vaja peale üldise alluvuse eelduse mingit erilist õiguslikku põhjendust (Vt. Mirbt, Grundriss des deutschen und preussischen Steuerrechts, 1926, s. 34). Kuid peab kohe märkima, et sellelt seisukohalt ei erine maksuseadusandlus millegagi muust seaduseandlusest. Iga seadusandlusakti juures tuleb see alluvuse eeldus täiel määral esile. „Diese Unterworfenheit unterscheidet sich aber von der allgemeinen Unterworfenheit unter die Staats- bzw. Verbandsgewalt durchaus nicht. Auch soweit sich das Unterworfenheitsverhältnis auf Steuern bezieht, ist es nichts anderes, als die Unterworfenheit unter die Rechtsordnung überhaupt. Die genannte Unterworfenheit ist inhaltsleer und nichts als eine Art der Gehorsamspflicht gegenüber dem Herrscher, nichts anderes als das Machtverhältnis, in dem sich jede Person und schliesslich auch jede Sache befindet, die dem Zugriff eines herrschenden Verbandes ausgesetzt ist (Mirbt, Beiträge zur Lehre vom Steuerschuldverhältnis, Finanz-Archiv 44 Jahrg., Bd. I, 1927, S. 29.). Ka maksude alal on seadusandja ikka — seadusandja, üldiste riiklike ülesannete teostaja ja riiklike üldhuvide edustaja. Siin ei saa esile tulla mingit vaenulikkust, mingit vastolu, mingit parteiselsukohta kodaniku vastu. Seaduseandja tegutseb üldiste riiklike ülesannete tähtsuse tõukel ja riiklike ülesannete nõudel. Seaduseandja asub maksuseaduse konstrueerimisele mitte mingi fiskaalhuvi edustajana, vaid riiklike ülesannete üldise korraldajana. Loomulikult on seaduseandja

tegutsemise põhimõtted siis ka ühtlased kõigil seadusliikidel. Seaduseandja ei saa talitada maksuseaduste juures teisiti kui ainult kooskõlas ühiskondliku korra üldiste kandvate põhimõtetega. Terve riiklik võim ja õigussüsteem, mille tipus põhiseadus, kannavad endas ühiskonna kujunenud ehk sotsioloogiliste jõudude tõukel kujunevate korralduste ja seisukordade kindlustamise funktsiooni (Vt. Lolini, L'attività finanziaria nella dottrina e nella realtà, 1920, p. 427). Iga üksik õigusinstituut on oma põhimõtetes kooskõlas selle funktsiooniga. Vastavalt sellele on kujunenud õigusinstituutide eriülesanded, mida peavad nad täitma ühiskonna elu õiguslikul korraldamisel. Need eriülesanded määravad ära õigusinstituudi positiivse otstarbe. Välja minnes ühelt poolt, seesugusest otstarbest, teiselt poolt, neist üldistest põhimõtetest, millega kooskõlastub õigusinstituudi positiivne otstarve, võime näha teatud piire ka maksustamisõiguse ulatavusele. Mida selgemalt on üksikutes maades väljakujunenud maksuõiguse instituudi eriülesanded, ning mida stabiilsemad on sääl ühiskonna korra üldised kandvad põhimõtted, seda stabiilsemad on need piirid, mis määravad maksustamisõiguse ulatavust.

Maksuõiguse lähtepunktideks on, ühelt poolt, õigussüsteemi ja ajaloolikkude traditsioonide läbi kindlustatud eraomanduse ning varanduslike vahetõukordade situatsioonid, teiselt poolt, riiklikud tarbed. Riik oma järjest tõusvate kuludega on eraldatud ühiskonna tuluallikast — eramajapidamisest. Arenevad kultuurinõuded ei luba aga riigi tarvete ja selle majanduselu loova teguri täielikku eraldamist. Riik on sunnitud nõudma enesele osa eramajapidamise tuludest. See nõudeõigus osutub mingiks hädõiguseks (Notrecht) *sui generis*, mille kirjutavad ette ühiskondliku ja riikliku olemise tarve ning kultuurilise edu nõuded. Õigus riigi seisukohalt vajab riigi nõudeakti eramajapidamisobjekti vastu aga õiguslikku pldepunkti. „Die Einzel-

wirtschaft und die Staatswirtschaft stehen bei der bisherigen durch und durch privatwirtschaftlichen Rechtsordnung in keinem rechtlichem Zusammenhange; will der Staat daher die Einzelwirtschaft zur Bestreitung der Staatsausgaben heranziehen, so muss eine Verbindung, eine Relation rechtlich geschaffen werden“ (Dr. Meisel, Zur Reform des österr. Finanzstrafprozesses. Beiträge zur Lehre vom Finanzunrechte, S. 15). Selleks õiguslikku relatsiooni loovaks kategooriaks on kujunenud maksuõiguse instituut (laiemas mõistes, Abgabenrecht), kui vahelüli kahe kategooriliselt erineva põhimõtte — ühiskondliku varanduse ja eraomandusliku varanduse põhimõtete vahel. Ta kujutab avalikõiguslikku tiitlit ja selle üksikvorme eraõiguslike varandus resp. tuluosade õiguspäraseks ülekandmiseks riiklikule omandamisele, riigile tulude võimaldamise otstarbel. Riigi maksustamisõigus teostub sel teel, et seadusandja ette kindlaks määrab need asjaolud, millede konkretiseerumisel omastub riigile nõudeõigus kodaniku vastu. Prof. Hensel kirjutab: „Der Staat macht von seinem Recht zur Besteuerung einmal in der Weise Gebrauch, dass er Besteuerungsnormen erlässt oder, genauer gesprochen, Steuertatbestände normativ aufstellt, bei deren Vorliegen zu seinen Gunsten ein Steuerauspruch entstehen soll.

Der Steuertatbestand enthält normativ die abstrakten und hypothetischen Voraussetzungen, bei deren konkretem Vorliegen („Tatbestandsverwirklichung“) bestimmte Rechtsfolgen eintreten sollen“ (Steuerrecht, II Aufl. 1927, S. 2 u. 12). See, mida ütleb Hensel maksude kohta k. m. (Steuern), maksab ühtlaseit terve maksuõiguse (Abgabenrecht) kohta. See ilmes- tab selgesti maksuseaduste abstraktset ja hüpoteetilist natuuri, mida tarvis tähele panna maksuseaduste piiritlemisel, eriti nende eritlemisel võõrandamiseseadustest. Viimased pidestuvad piiriteldud ja personifitseeritud üksikjuhtumitega. Võõran-

damiseseadus konkretiseerib niivõrd võõrandamiseseime, et võõrandamisele tulevate õiguste subjekti personifitseerimine osutub võimalikuks juba ette. Maksukohustus- subjekti personifitseerimine ripub, selle vastu, alles seaduses hüpoteetiliselt üles- säetud asjaolu konkretiseerumisest. „Nicht die Norm an und für sich lässt also den durchsetzbaren Steuer-[Abgaben-]anspruch des Staates zur Entstehung gelangen, sondern erst ein konkreter Vorgang des wirtschaftlichen Lebens, der sich rechtlich als eine Verwirklichung des (zunächst nur hypotetisch aufgestellten) Steuer-[Abgaben-]tatbestandes erweist“ (Hensel, Steuerrecht, II Aufl., S. 12).

Terves omas ulatuses pole maksuõigus (Abgabenrecht) mitte täielikult ühtlane. Üksikute maksulike juures on maksustamisõiguse ulatavus mitmesugune. Vormiline erinevus ripub momendist, mille säeb avalik võim kodanikkude maksukohustuste tekkimise eelduseks. Lõivude juures (Gebühren) on kodaniku maksukohustuse tekkimine seotud vastutasu eeldusega avalikkude asutiste teenete eest kodaniku kasuks. Tasumaksude (Beiträge) juures on kodaniku maksukohustuse tekkimine seotud tasu eeldusega kodanikule ilma tema kaastegevuseta kasuks tulnud avalikkude seadendite (Einrichtungen) eest (Vt. Mirbt, Grundriss, S. 5.) Vormiliku vastutasu põhimõtte surub finantsvõimu siin teatud määral ja vähemalt ideeliselt meie aja õigusmõistete ja valitseva moraali üldistesse piiridesse. „Hier kommt das Rechtsgeschäft ebenfalls nach den Grundsätzen des Verkehrs zu Stande, weil in dieser Kategorie der Staat für das Entgelt, das er in Form von Steuern und Gebühr erhält, eine reale Leistung vollbringt. Es sind dies die zweiseitigen Obligationen des Finanzrechtes, die sich sowohl im Gebühren — als auch im Steuerrechte finden... Der Staat knüpft eben in diesen zweiseitigen Obligationen an seine eigene Staatswirtschaft an, und sei-

nen für ihn arbeitenden Organen stellt sich der Verpflichtete nach allgemeinen Verkehrsregeln, weil er seine Bedürfnisse nur bei der staatlichen Stelle gegen bares Entgelt erhält. Zug um Zug vollzieht sich die Befriedigung, die Leistung erfolgt nur für eine Gegenleistung" (Meisel, Zur Reform, S. 14).

Maksude juures kitsamas mõttes (Steuern) on maksustamisõiguse ulatavuse piirid palju avaramad. Siin kohustab seaduseandja kodaniku ainuüksi oma algeelse finantsvõimu eeldusel ja üldistes riigitulunduse huvides, ilma vähemagi vormilise vastukohustusega (vt. Becker, Die Reichsabgabenordnung, V Aufl., § 1, Anm.). See annab võimaluse tungida sügavale kodaniku varanduslikku sfääri. Kuid sellelgi on omad piirid, olgugi relatiivse ilmega. Kujunenud põhimõtete kohaselt peab maksustamisõigus jääma oma algeelse ülesande juure. Kui avalik õiguslik tiitel eraõiguslike varanduse- resp. tuluosade ülekandmise õigustamiseks riiklikule omandamisele, eksisteerib ta ainult riigile tarviliste tulude võimaldamise otstarbel. Rakendades seda tiitlit, jääb seaduseandja rippumatuks fiiskaalhvist. Seaduseandja juhtijaks pole mitte soov — võimaldada riigile rohkem tulu, vaid tahe rahuldada riiklike tarbeid võimalikkude ja otstarbekohaste abinõudega.

Igas juhtumis peab seaduseandja jääma maksustamisõiguse kasutamisel maksude otsekohese otstarbe juure. Teiste otstarvete teostamine maksustamisõiguse abil on lubatud ainult sel määral, kuni need teised otstarbed ei ületa otsekohest otstarvet. Astub esiplaanile mingi teine otstarve, siis kaotab kohustus maksukohustuse iseloomu („werden in erster Linie andere Zwecke verfolgt, so liegt keine Steuerforderung vor“, Becker, Die Reichsabgabenordnung, II Aufl., S. 7). Maksuseadus seisab riiklikult tarvilise tulu teenistuses. Ta täidab ainult teenivat ülesannet ühiskondliku ja eravaranduse vahel.

Kui õiguskategoorial pole tal iseseisvat ümberkujundavat (transformeerivat) otstarvet. Ka ses juhtumis, kui maksuõigus teisendab oma instituutides eraomanduse mõistet (Reichsabgabenordnung § 80: „wer einen Gegenstand als ihm gehörig besitzt, wird im Sinne des Steuergesetze wie ein Eigentümer behandelt“!), või kui ta loob mitmesuguseid isiklike ja varanduslike õigusi piiravaid erikohustusi (Reichsabgabenordnung §§ 162—203; Meisel, Zur Reform, S. 15 ff.), on selle otstarbekes kergendada maksude täpset kindlaksmääramist ja maksukohustuse õiglasi konstrueerimist.

Maksuõigus määrab ära selle varanduse sotsiaalset funktsiooni, mis seisab riiklike üldiste, rahaliste tarvete rahuldamise teenistuses. Meie aja maksvate põhimõtete kohaselt aga ei saa see sotsiaalne funktsioon minna selleni, kus ta ülestab varanduse originaarsed ülesanded. Varanduse originaarsed ülesanded esinevad meie aja kujutluses puht-individualistlikus kontseptsioonis: varanduse ülesanne on teenida isikut, tema elamisvõimalusi, hääolu ja kasu. Maksud võivad koormata ainult osa varanduse tulust, mis määratud on varanduse originaarsete ülesannete täitmiseks. Kuigi üksikmajapidamine on paratamatuse surve all sunnitud osa võtma riiklike tarvete rahuldamisprotsessist, siis ei tähenda see siiski mitte seda, et maksustamisõiguse teel saaks riik absorbeerida tervet eramajapidamissubjektile kuuluvat varanduse tulu resp. tulukandvat substraati ise. Meie majandus- resp. õiguskorra juures maksab põhimõte: üksikmajapidamine võtab osa riiklike tarvete rahuldamisprotsessist oma individuaalsete võimete piirides. Uuem maksuõigus püüab fikseerida seda põhimõtet seadustehniliselt, et võimaldada kodanikule kindlamat kaitset riigi kõlvõimsuse vastu ja kindlustada tema eluvõimalusi (vt. Prof. Dr. J. Poppitz, Gegenwartsprobleme der Steuergesetzgebung und Steuerverwaltung,

Vierteljahrsschrift für Steuer- und Finanzrecht, I, S. 5. f. f.). See tendents viib samm-sammult maksuseaduste ulatavuse piiri stabiliseerimisele. Kuid ka praegusel kujul on üldtunnustatud põhimõte, mille järelle peab maksuõigus kooskõlastama üksikmajapidamise individuaalsete võimetega, tõkkeks, millele subordineerub seaduseandja.

Kõik see, mis öeldud maksude kohta, lubab nüüd tõmmata selge piiri maksuõigusinstituudi ja selle õigusinstituudi vahele, mis konsolideerund on meieaja õigussüsteemis „võõrandamisõiguse“ nime all. Viimase õiguseavalduse sotsioloogiline ja õiguslik kandepind on hoopis teine kui maksudel. Võõrandamine avaldub ühiskondlike üksikavalduste ja erijuhtumite piirides. Tema lähtepunkt on küll ühiskondlik tarve, otstarve aga konkreetse õigussubjekti subjektiivse omandusõiguse lõpetamine või piiramine ning omandusõiguse ülekandmine kolmandatele (vt. Herrnritt, Grundlehren des Verwaltungsrechts, S. 407). Riigikassa tulundamise huvi puudub siin täielikult (vt. Layer, Prinzipien des Enteignungsrechtes, S. 185). Ühiskondlik tarve avaldub siin mitte riigikassa üldise tulundamise, vaid võõrandatava eseme ühiskondlikult nõutava kasutamise seisukohalt. Riik võõrandab maad, näit. raudtee ehitamise otstarbel sisekolonisatsiooni teostamiseks sotsiaalpoliitilistes nõuetes ehk mõne muu tarviliku eesmärgiga — võõrandatav ese täidab igas juhtumis oma substraadile omaseid funktsioone, ainult uute otstarvete kohaselt. Võõrandamisõigus suundub ainult nende üksikjuhtumite vastu, mis esinevad ühiskondlike tsivilisatsiooni ülesannete teostamisel takistava tegurina. Ta pole, nagu maksud, omandusõiguslike situatsioon püsivalt kaasastav koormatusnähtus. Ta on omandusõiguse korrektiiv üksikjuhtumite piirides. Ta lahendab need vastolud, mis ühiskondlike tarvete ja eraomanduse põhimõtte konsekventside vahel teki-

vad, kooskõlas eraomanduse põhimõtte enda väljendustega. Omanikule jääb igas juhtumis õigus tasuks; viimane on meie aja võõrandamisõiguse üldtunnustatud tingimus. Eraomanduse põhimõte jääb puutumata, objektiivne õigusnorm jääb maksma; ainult omaniku subjektiivne omandusõigus kustub sunniakti kaudu.

Oma põhimõtte kohaselt astub võõrandamisõigus tegevusse ainult siis, kui kokkulepped juba asja iseloomu poolest võimald, või kui ei jõutud vabalt kokkuleppele. Võõrandamise piirid määrab ära ühiskondlikust tarvest tingitud eriülesanne, mille täitmiseks tarvis võõranduseseme rakendamist. „Ferner ergibt sich, dass die Enteignung überhaupt und dann eintreten soll, wenn die Erlangung der benötigten Rechte nicht im Wege freiwilliger Abtretung möglich sind. Sie soll dem Inhalte und Umfange nach überhaupt nicht weiter gehen, als es der Verwaltungszweck, welchem Sie dient, unbedingt erfordert“ (Herrnritt, Grundlehren, S. 408). Nende põhimõtete kaudu tahab kooskõlastada võõrandamisõigus põhiseaduste eriklauseliste läbi kindlustatud eraomanduse puutumatus põhimõtet ühiskondlike huvide nõudmistega (vt. Herrnritt, S. 407).

B. Põhiseaduse IX. peatüki ja 34. paragrahvi maksu resp. maksuseaduse mõisted.

Esimene küsimus, mis nõuab siin lahendamist, kõlab: kas jääb meie põhiseadus püsima finantsõigusliku maksu resp. maksuseaduse mõiste juure, nagu väljendasime seda üldiselt eespool, või säeb ta siin üles teised piirid? Riigikogu juhatus asub omas otsuses teisel seisukohal. Tema seisukoha alus pole aga veenvalt selge. Minule kättesattunud väljenduses lausub riigikogu juhatus seletus: „Põhiseaduse § 34. tähendatud mõiste — „maksuseadused“ — tõlgitsemisel tuleb mõõduandvaks pidada põhiseaduse IX peatüki, mis pealkirja kan-

nab „Riigimaksudest ja eelarvest“ ja mis lähemalt ära määrab, missuguses mõttes põhiseaduse § 34. mõistet — „maksuseadused“ — tuleb tõlgitseda.“ Riigikogu juhatuse seletusest ei selgu aga, mis eeldusel peaks olema IX. peatükk mõõduandev § 34. tõlgitsemisel. Paralleelide tõmbamine üksikute paragrahvide vahel pole lubatud ainult mõistete sõnalise ühtluse alusel. On küll õige, et süsteemlikkuse nõuetes kasutavad üksikud paragrahvid ühtlasi mõisteid võrdselt. Kuid on samuti õige, et mõisted võivad omada üksikute paragrahvide piirides labkuminevad rakendavuslikud eriseisendid; paragrahvid võivad võtta arvesse mõistete effekte erinevatel külgedest. See ripub sellest, missugust konstruktiivlesannet täidab vastav paragrahv, mis on tema õiguspoliitiline ja õigustehniline otstarve. Ühe sõnaga, mõiste kooskõlastub omas ulatuses ja eriseisendites paragrahvi õigusliku kandepinnaga. Et tõmmata paralleele üksikutes paragrahvides toodud mõistete vahel, tuleb seepärast selgitada kõigepealt vastavate paragrahvide õiguslikke kandepinde. Ainult selle järele saab ütelda, kas paralleelide tõmbamine on võimalik või võimatu.

Käesolevas juhtumis on nõutav § 34. ja IX. peatüki õigusliku kandepinnakindlaks määramine. Järgnevas selgub, kui võrd raske on see ülesanne. Põhiseaduse keel on äärmiselt vigane, tema mõisted paljudes juhtumeis ebatäpsed, tarvilised määramised ebaseelged. Näib, et seaduseandja aja tingimuste juures endale õieti ette ei kujutanud kõigi oma väljenduste selgeid piire. Klassilise näite selleks annab § 83. See lausub: „ühtegi avalikku maksu või koormatust ei või kellegi peale panna muidu kui seaduse alusel“. Jälgida sarnase väljenduse mõistmist seaduseandja enda poolt aitab meid järgmine kaudne asjaolu. Nimelt, põhiseaduse loojad elavad veel meie keskel. On loomulik, et nad omi arusaamisi edasi kannavad, mida muidugi tuleb tõendada. Tõendusl võime

tõepoolest leida. Kõik põhiseaduse loojad räägivad § 83. puudutates endiselt: „maksu või koormatust“, — ilma et siin mingitest eritlustest märku antakse. Ka riigikogu juhatuse seletus räägib samaselt „maksudest või koormatustest“. Järelikult: vaade selle väljenduse peale näib olevat ühtlane seaduse sündimise algusest siiani. Sellekohaselt võetakse väljendused „avalik maks“ ja „koormatus“ identsete mõistetenähtena, sidesõna „või“, järelikult seletavas (eksplikatiivses) mõistes. Grammatilises tähenduses on sidesõna „või“ aga rinnatav sidesõna eraldavas (disjunktiivses) tähenduses (vt. Loorits, Eesti keele gram., l. 157; samas mõttes ka Saareste.)

Järgmises paragrahvis ongi „või“ tarvitatud eraldavas tähenduses. Me näeme edaspidistel harutlustel, et võimatu on jääda selle väljenduse juure selles mõttes, nagu näib seda olevat tarvitanud seaduseandja. Me näeme seal, et seaduseandja ei ole ette näinud tarvitatud mõistetest hargnevat õigusvalduste süsteemi, et tal polnud endalgi selged need piirid, mis ta tahtis tõmmata. See viib meid järeldustele, et seaduse loomisel näib olevat valitsenud juhuslikke ja mitte süstemaatiliselt järelekaalutud mõtteid. See asjaolu teeb kasutuks seaduse loomise ajaloolise tagapõhja tundmise. Kui seaduseandja tahe seaduse loomisel katkendlikult ja juhuslikult elemendist põimitult esile tuleb, kui seaduseandja väljendused selle tagajärjel seaduselt konstrueeritud õigussüsteemis vastolusid esile toovad, kui see tahe ei väljendu süsteemilikult, siis ei saa ta olla ka sihtjooneks tõlgitsemisel. See tahe on defektne, ta ei lase kujundada seadusvormi valatud väljenduste efektide elulist süsteemi (vt. eespool punkt Aa). Küsimus „mida tahtis seaduseandja“ langeb tõlgitsemisel siin tegaplaanile. Vormilikult on seaduseandja tahe tarvilikus ulatuses kindlaks tegemata. Sisuliselt puudub tahe või selle tahte selgus teryes õigussüsteemi ulatuses (seaduseandja ei

kujutanud ette süsteemiliselt tervet elulist õigusüsteemi!) ning seepärast kerkib siin esiplaanile teine küsimus — „mida pidi tahtma seadusandja?“ See tähendab, et tõlgitsemise raskus kandub üle ajalooliselt tõlgitsemisviisilt loogilisele tõlgitsemisviisile teleoloogilise loogika alusel. Kõigepealt tuleb ette näha see eluavalduste süsteem ja selle tarbed, mille teenistusse peavad rakenduma paragrahvid. Kooskõlas sellega tuleb määrata kindlaks paragrahvide õiguslik kandepind süsteemilikult ja seaduse üldise vaimu alusel. Selgus selles lubab siis fikseerida lõplikult üksikute mõistete piire ja sisu. Dr. Lion'i väljenduse järele liigub nende ülesande täitmine järgmist rada: kõigepealt tuleb määrata kindlaks — „welches Tatsachengebiet von dem Gesetz geordnet wird und welchem objektiven Zweck das Gesetz verfolgt, wodurch erst der Begriff nach seinem Inhalt und Umfang wirklich zutreffend analysiert werden kann“, (Lion, Vierteljahrsschrift für Steuer- und Finanzrecht, I, S. 151).

Algame oma ülesannet IX peatükist. Peatüki esimene paragrahv, § 83, räägib maksudest. Kuidas mõista konstruktiiv-ülesannet? Esimesest pilgust paistab see paragrahv olevat lihtsalt deklareeriva kandepinnaga, ilma positiivse otstarbeta. Terve meie õiguselu suund on õigusriiklik: seaduslikkuse nõue maksab üldiselt. Milleks on tarvis toonitada seda veel kord eraldi maksude kohta?

Seda ei tingi igatahes mitte konstitutsioonilise monarhia pälvilt päritud poliitiline nõue, kindlustada parlamendi mõju telse tugeva vastaspoole — keskvoimu kandja vastu. Parlamentaarse valitsemisvormi maksamahakkamisega pole seadusandliku ja täitva võimu suhe enam jõuküsimus. Valitsus on saanud rahvaesinduse sõnakuulelikuks tööriistaks. Rahvaesinduse otsus ja tahtmine on siduv ning nende maksvus on garanteeritud parlamentliku valitsemistehnika läbi. Kui

kaugele ka ei läheks valitsuse õigus materjaalsete õigusnormide loomisel, üldpoliitiliselt pole hädaohtu võimu käsitlemise pärast valitsuse poolt. Ka materjaalsete õigusnormide loomisel pole valitsus kontrollita ja rahvaesindusest rippumatu. Kellele aga küsimus tähtis on ka parlamentliku valitsemisviisi kindla maksvuse juures, on maksukohuslane. Temal pole ükskõikne, kas ta kohustuste obligatiivseid aluseid loob erapooletu, üldiste huvide teenistuses seisev ja ülimalt kontrolli teostav riiklik organ — rahvaesindus, või kohuslaste suhtes vastasparteina esinev, riigi „fiskaalhuve“ teostav ja kaitsev, sellega erapoolikute huvidega organ — Valitsus. Mirbt räägib selle kohta: „Da in einem parlamentarisch regierten Staatswesen die Kompetenzverteilung zwischen Regierung und Volksvertretung im allgemeinen nicht den Kampfplatz zweier ebenbürtiger Mächte darzustellen pflegt, vielmehr die Unterlegenheit des exekutiven Organs unzweifelhaft ist, trat die nach dem Umfang der formellen Gesetzgebungspflicht für Steuerrechtssätze an allgemeinpolitischer Bedeutung verloren, keinesfalls dagegen für Steuerschuldner. Von seinem Standpunkt sind in der energischen Betonung des Vorbehalts des Gesetzes für Steuerrechtsnormen vor allem in einer Zeit, in der auch der Gesetzgeber stärkste Anspannung der Steuerlichen Leistungsfähigkeit für selbstverständlich hält gegenüber fiskalischer Verwaltungshandlung noch wertvollste Sicherheit zu finden“ (Mirbt, Grundriss, s. 72). Siit välja minnes leiame § 83-le alles mõtte. Kompetentside küsimus maksukohustuse vormimisel on maksuõiguse põnevaim küsimus. Maksustamisvõim tungib kõigist teistest võimuavaldustest sagedamini ja tuntavamalt kodaniku ellu ja tema varanduslikkudesse vahekordadesse. Kõige väiksemgi ebatäpsus ja omavoli võib kaasa tuua raskeid elulisi tagajärgi. Valitsuse tegutsemise ebaõigus, ühtlusetus

jne. konkretiseeruvad majanduslikkudes efektides. Meie individualistlikul aja-
järgul, kus igaüks on vastutaja oma enda
eluvõimaluste eest, ei seisa ebaõiglus mitte
ainult kaotatud varanduslikkude hüvede
kahju küsimuses, see võib tungida otse
eluvõimaluste ja nende aluste juure. See-
pärast on õigusriigi nõue maksude alal
eriti pinev ja selle teostamine vajab siin
erilist garantiid. Kompetentside piiritle-
mine vertikaalses ulatuses (seadus —
määrus — tõlgitsemine, rahvaesitus —
valitsus) on esimeseks garantiitingimuseks.
„Auf das Steuerrecht abgestellt ist als
den Rechtsstaat entsprechende Regelung
des Verhältnisses von Gesetz und Ver-
ordnung eine Form der Kompetenzver-
teilung anzusehen, welche die Feststellung
der eben hervorgehobenen wichtigsten
Seiten des Schuldverhältnisses den Ge-
setzgebenden zuweist und den Verord-
nungsorganen entzicht“ (Mirbt, Grundriss,
s. 72). Küsimuse algpõhi on korraga
õiguspoliitiline ja õigustehniline. Ükski
teine seadus ei sisalda sarnast delikaatset
ja ühtlasi üldist eset kui maksuseadus.
„Wir suchen vergeblich im Rechtssysteme
nach einem gleich starken Rechte, das
mit seiner Herrschaft so tief in die Ein-
zelsphäre eindringt und eine so grosse
Zahl von empfindlichen Verpflichtungen
und Einschränkungen des persönlichen
Rechtsschafft“ ütles Dr. Meisel (vt. Zur
Reform des österr. Finanzschafverfahrens,
s. 17). Karistusõigus pidesub kuriteo
faktiga või selle katsega: see on erandlik.
Tasuvõimaluslikud reaktsioonid avalduvad
isiku vaba tegevussfääri piires; sel
kõigel on tugev ajalooliselt kujunenud
emotsiooniline baas. Administratiivõigus-
likud normid tungivad enamalt jaolt po-
siitiivse funktsiooniga ühiskondlikkudesse
vahekordadesse. Finants-resp. maksuõ-
iguslikud normid tungivad negatiivse
sunniga kodanikkude eluavaldustesse ja
ei baseeru üldistel veenetel. „Die Normen
des Finanzrechts sind kein sogenanntes

natürliches Rechtsgebiet, sie beruhen nicht
auf eines *naturalis ratio*. Die Finanz-
gesetze wurzeln weder der Steuerzahlungs-
pflicht, noch viel weniger ihrer Durch-
führung noch in der Volksüberzeugung,
sie sind nicht gleich anderen Gesetzten
Sanktionen der Vorschriften des Gewis-
sens, der Lebensgewohnheiten und der
Sitte; sie sind echtes Juristenrecht, sie
tragen ihre Kraft und ihre Macht lediglich
in sich, sind ein ganz eigenartiges Rechts-
gebiet, das viel zu viel öffentliches Recht
ist; . . . es gibt keine Ausnahme, keine
Einwendung der Gesetzesunkenntnis; die
Gesetzeswidrigkeit wird imputiert, der
Beweis über das Fehlen der bösen Absicht
dem Beschuldigten aufgebürdet, Kurz —
es ist ein ganz besonderes Rechtsgebiet
mit eigenartiger Konsequenz und Scharfe,
mit Schwäche- und Stärkegraden, die
dem Privatrechte und anderen Teilen des
Verwaltungsrechts fremd sind“ (Meisel,
Zur Reform, s. 18). Kui tahetakse siin
teostada õigusriigi nõudeid, siis vajab see
erilisi kvalifikatsioone, erilisi garantiid;
rohkem kui ühegi teise seadusliigi juures
on siin tarvilik kompetentside selge piiritle-
mine vertikaalses ulatuses. Nende nõuete
kohaselt toimib meie põhiseaduse § 83:
ta loob erigarantiid maksuseaduste
liigile, eritleb neid seadusnorme teistest,
säeb § 52. näidatud funktsioonidele ülesse
erilise nõude.

Süü kuuluvad oma sisemise sidestuse
põhjal ka maksuõigusliku dispensatsiooni
probleemid ning muud sellele ligidased
küsimused, mis seotud on maksuõiguse
(Steuertatbestand) muutmisega finants-
administratsiooni vabal otsustamisel. Neist
probleemidest ripub finantsadministrat-
siooni laialdaste õiguste käsitlemine, mis
antud on selle administratsioonile maksu-
seaduste n. n. „kergendusparagrahvide“
nõel, nagu tulumaksu seaduse §§ 23, 61,
73, 85, 86, 93. Need probleemid on
maksuõiguses erilise tähtsusega, eriti veel
meie seisukohalt. Maksuseadusi ja selle

kergendusparagrahve käsitlevad finants-administratiivsed ametkonnad, mis esinevad maksustamisprotsessis ühtlasi pooltena — „fiskaalhuvide“ edustajatena. Seejuures puudub meil kontrollivõimalus kohtu korras kergendusparagrahvide käsitleuse üle, kuna aga finantsadministratsiooni õigused kannavad poliitseiirlikke tunnuseid, parteiõigused maksustamisprotsessis on korraldatud ebavõrdselt ja finantsjustiits seisab arenemise algastmel. Saksa õiguses on olud selle poolest hoopis paremad. AO. § 6 annab R.F.H.-le õiguse kontrollida ka finants-administratsiooni võimalikke vabasid otsustusi kergendusparagrahvide käsitlemisel („In Wahrheit gibt gerade diese Norm, deren Charakter als Rechtsnorm unbestreitbar ist, dem Reichsfinanzhof die Möglichkeit, wenigstens in gewissen Grenzen eine Ermessenskontrolle auszuüben; er hat zu prüfen, ob sich die Ermessensentscheidung in den Grenzen von „Recht und Billigkeit“ hält. Verneint er die Frage, so ist er berechtigt und verpflichtet, die Ermessensentscheidung wegen Verletzung der Revisiblen Norm des § 6 aufzuheben“, Hensel, Die Abänderung des Steuertatbestandes durch freies Ermessen und der Grundsatz der Gleichheit vor dem Gesetz, Vierteljahrsschrift für Steuer- und Finanzrecht I, S. 53). Siin toodud probleemide tähtsus kasvab veel suuremaks, nagu näitab Hensel oma uurimuses. „Ihre Bedeutung wird ständig wachsen, je mehr mit der Beruhigung des gesamten Steuerrechts in Gesetzgebung und Verwaltung auch seine Verfeinerung und Anpassung an die individuellen Bedürfnisse Hand im Hand geht“ (Hensel, Vierteljahrsschrift I, S. 53). Meil pole nende küsimuste korraldamiseks otsitud seni ainustki konstitutsioonilist eelset, mõistetavalt muidugi sellepärast, et meie finantsseaduseandlust juhivad erandita natsionaalökonoomid. Nende konstitutsiooniliste eelsete fikseerimine

on aga paratamata ning nende otsimisel on siis § 83 nõuetavaks pidepunktiks.

Samas suunas laieneb küsimus omavalitsuste maksustamisõiguse peale. Põhiseaduse § 77 lubab omavalitsusüksustel võtta oma ülesannete täitmiseks makse seaduses kindlaksmääratud piirides. Finantsõigusteadlasele on esmajärgulise tähtsusega teada, missugused piirid peavad ette nähtud olema seaduses omavalitsustele maksude võtmiseks, kust algab omavalitsuste vaba talitamine, kus kustub seaduse korraldus. On tähtis teada, missuguse määraneni nõuab maks ka siin seaduseandlikku konstrueerimist. Ühtluse nõude seisukohalt on see määratu tähtsusega. Ka siin peab otsima pidepunkti jällegi § 83-st. Selle paragrahvi piirides peame leidma vormeli kõikide nende küsimuste lahendamiseks. Vormeli otsimine ise on muidugi maksuõiguse ülesanne. See peab ütlema, missugustes piirides võib osutada maks „juba konstrueerituks“, milleni oleks siis nõuetav seaduseandlik normering ja kust edasi võiksid avaldada tegevust juba teised organid. Paragrahv 83 jääb see juures ikkagi tarvilikuks pidepunktiks, mis näitab vormeli otsimise suunda, nõuab ja lubab selle kasutamist.

Samude põhimõtete teenistuses seisab § 83 ka oma eelarveõiguslikkudes lähtepunktides. Ka siin otsib see paragrahv õiguslikkuse garantiid maksuvahekordadele. See on selge, kui võtame arvesse ühelt poolt maksuvahekordade, teiselt poolt eelarve iseloomu. Õiguspoliitiliselt seisukohalt on tarvilik eraldada maksukohustusi sünnitavaid norme eelarvest ja selle õiguslikkudest alustest. Seda nimelt sellepärast, et eelarve on oma sisulises ulatuses puht-politiiline akt, millist õiguslikku vormi ta ka kannab. Meie aja parem eriteadlane selt alalt, professor Gaston Jéze (Paris) säeb eelarve poliitilise iseloomu kõigi teiste iseloomu joonte kõrval esikohale. Ta kirjutab kokkuvõttes

„Le budget est essentiellement un acte politique. Voilà l'idée que je veux mettre en pleine lumière . . . A coup sûr, le budget est une opération de comptabilité, mais ce n'est plus l'essentiel. Aujourd' hui le budget est, avant tout, la mise en œuvre d'un programme d'action politique: c'est l'acte gouvernemental par excellence* (Conrs de législation financière française, Théorie générale du budget, VI-e ed, 1922, p. I).

Neil tingimusil ei tohi eelarve olla mingiks aluseks vormiliste kohustuste tekkimisel; eelarvest ei tuletu kodanikule mingit kohustus. Maksukohustus vajab teissugust õiguslikku konstrueerimist. „Les titres juridiques de la recette [d'impôts] sont les actes juridiques qui vont être accomplis par les agents administratifs, en exercice des pouvoirs établis et réglementés par les lois organiques d'impôts“, (Jèze, Théorie générale du budget, p. 24). See on õigusriiklik põhimõte, mis maksab meie aja maksuõiguses. See põhimõte on maksuvahekordade õiglase, ühtlase ning täpse korraldamise garantiiks. Ka neis maades, kus maksudel n. n. aastane maksvus (l'annalité de l'impôt), mis garanteeritud on eelarvega, ei tähenda see maksuseaduste subordineeritud seisukohta, maksuvahekordade tingitavust eelarvest. See ei kitsenda maksuseaduste effekte, ei tingi maksukohustuste elustumist. See ei puuduta üldise materiaalseid kohustusi. Tema efektid puudutavad vaid valitsemisvolitusi, korraldavad sisemisi võimuvahekordi, kannavad instruktivset otstarvet. Eelarve annab valitsusele ja ametkondadele volituse täita omi vastavaid ülesandeid. „Dans ces pays, pour toutes les recettes d'impôts aux quelles on applique cette règle, le Parlement, envoyant le budget des recettes, remplit la condition mise par le droit positif à l'exercice de la compétence des agents administratifs. A partir de ce moment, les agents peuvent régulièrement, par leurs actes juridiques, faire naître des

créances au profit du Trésor public“, (Jèze, Théorie g. du budget, p. 24). Sellest kõigest järeldub, et eelarve ei kannu oma kulude osas mitte seaduse funktsiooni ja ilmet, vaid esineb ainult tingiva aktina (acte-condition, Jèze, Théorie g. du B. p. 24).

Sarnasena ei tohi ta mingil tingimusel kaasamõjuda maksukohustuste konstrueerimisel. Meie põhiseaduse § 83 määrab maksukohustuste õiguslike aluste konstrueerimise ainuüksi seaduste võimkonda. Sellega on tõmmatud vajalik ja selge piirjoon. Teiselt poolt tuletub § 83-st veel teine suure tähtsusega eelarveõiguslik põhimõte, mille konsekventsid pole leidnud küllaldast läbitõotomist meie eelarveõiguses ja eelarveõiguslikus praksises. See põhimõte näitab maksukohustuste rippumatust eelarvest. Kuna maksuvahekorrad oma õiguslike kudes efektides on rippumatud eelarvest ja tugenevad ainult seadustele, ning kuna eelarvet käsitlev põhiseaduse paragrahv (§ 85) ei anna eelarve acte-condition'i seisendile mingit sanktsiooni, on loomulik järeldada, et maksuseaduste efekterumisvõime ei ripu eelarvest ja et valitsusel jääb õigus ning kohustus realiseerida maksukohustusi ka siis, kui eelarve ei pääse mingil põhjusel maksusele. See on sama seisukoht, mis maksab Saksa õiguses (vt. Hensel, Steuerrecht, II, S. 33).

Kirjeldatud efektidega piirdub üldiselt siis ka § 83. õiguslik kandepind, kui võrd see puudutab maksusid.

§ 83. mõistete ring ei piirdu aga ainult maksudega. Ta räägib veel koormatus-test. Senistes seletustes ja vaadetes ei figureeri viimane mõiste mingi iseseisva tähendusega. Näib nagu võetakse teda identsena maksude mõistele. Teleoloogilise loogika seisukohalt on selle mõiste eritloomine aga õigustatud ja õigussüsteemi väljakujundamise seisukohalt otse mõõdapääsemata. Avalikud maksud (öffentl. Abgaben) ja avalikud koormatused kitsamas mõttes (öffentl. Lasten i. e.

S., Verwaltungsleistungen) on ühtlased ainult obligatsioone tingivate võimuvahetkordade iseloomu poolest. Avalik-õiguslik obligatsioon näitab nende juures üht ja sama alust. Nende otstarbed, obligatsiooni sisemine ehitus ning õiguslik kandepind on aga erinevad. Avalikkude maksude otstarve on riigikassa (resp. avalikkude kassade) tufustamine; maksudest tingitud obligatsioon on üldkohuslik ja ühtlaselt maksev kõigile kodanikkudele. Kohustuse määr on rahaline (vt. O. Mayer, Deutsches Verwaltungsrecht I, 3. Aufl. 1924., S. 316; Fleiner Institutionen des deutschen Verwaltungsrechts, § 26; Mirbt, Grundriss, S. 6). Avalikud koormatused on peaaegalikult mitte-rahalsed kohustused; nende rakendamispõhjad kannavad individuaalset iseloomu, sest nad on seotud teatud tingimuste külge; nende otstarbekaks on puht valitsemishuvide täitmine. „Jene haben, mag auch die Abstufung nach der Leistungsfähigkeit der Leistungspflichtigen vorgesehen sein, einen mehr unpersönlichen Charakter, die bestehen in Geldleistungen und haben den Zweck, der Verwaltung des Verbandspersonen im allgemeinen zu decken; sie bilden neben den privatwirtschaftlichen Einnahmen die normalen finanziellen Mittel der Verwaltung. Diese dagegen tragen insofern ein individuelles Gepräge, als sie auf einen bestimmten Kreis von Personen beschränkt sind, vorzüglich in persönliche (Natural-) Leistungen bestehen und je nach dem Masse des Interesses an der Verwaltungsaufgaben auch verschieden abgestuft sein können. (Herrnritt, Grundlehren, S. 430). Avalikke koormatusi, k. m. moodustavad: 1) n. n. üldised koormatused (gemeine Lasten), mida tarbekorral võib kandmiseks peale panna avaliku võimukandjate korralduse järele igale kodanikule (näit. kohustus sõjaväele korteri andmiseks, rekvisitsioon sõjaväe kasuks sõjatarvete korral, küüdikohustus, mitmesugused muud kohustused sõjaväe ja politseiteenistuse

huvides sõja ja ka rahu ajal, (vt. Herrnritt, § 432); 2) koormatused, mida pannakse peale teatud kodanikkude ringile mingi erilise sisestuse põhjal koormatust tingiva asjaoluga (Vorzugslasten, näit. teetegemiskohustus maapidajatele, mitmesugused veokohustused hobusepidajatele jne); 3) kogukondlikud ja üksikute koonduste kasuks minevad koormatused (Verbandlasten): „diese sind in Geldleistungen bestehende öffentliche Lasten, die sich aus der Mitgliedschaft bei einem Selbstverwaltungsverbände ergeben und zur deckung der Bedürfnisse der Verbandsverwaltung dienen“ (Herrnritt, S. 435, näit., end. vallatulekassa asjaajamismaks, põllutöökoje eelnõus näidatud maksud koja kasuks j. n. e.).

Sellest on selge: avalikud maksud l. m. ja avalikud koormatused k. m. pole indentsed mõisted. Mõlemad mõisted erinevad selgesti üksteisest ja on erinevatena kujutletud meie aja teaduses. Nad on sidadatud ainult see läbi, et mõlemad kuuluvadkui üksikliigis üldisesse avaliku obligatsiooniõiguse sfääri, ning selle piirides ühendatakse obligatsioone tingivate võimuvahetkordade iseloomu ühtlase alusel ja klassifikatsiooni otstarvetel n. n. koormatuste alla laiemas mõistes (öffent. Lasten im 4. S.). Siit on omakorda selge, et meie põhiseaduse § 83 väljendades ei saa võtta koormatust milgil tingimusel eksplikatiivses tähenduses, nagu tehakse ametlikkudes seletustes, kuidas ka ei mõistetak muidu maksude mõistet. Mõista makse avalikkude koormatusesse l. m. oleks juriidiline nonsens, mida ei õigustaks ükski õigusloogiline ratio. Pidades makse võrdseks jällegi avalikkudele koormatustele k. m. oleks absurdum. Avalikke makse ja koormatusi tuleb põhiseaduse § 83¹ mõista selle järele kui iseseisvaid mõisteid. Nagu eelpool näidatud, vastab viimasele nõudele ka lause grammatiline konstruktsioon, mille järele esineb sidesõna „või“ rinnastava sidesõnana eralda-

vas (disjunktiiives) tähenduses. Väljenduse otstarbekohase selguse juures võiks kõlada vastav osa § 83-st, näit. järgmiselt: „Ühtegi avalikku maksu ega koormatust ei või kellegi peale panna“ j.n.e. Nii kerkib § 83 piirides esile uus mõiste, mis oma sisuliste eelmete poolest pole mingis sidestuses maksumõistega. Nende kahe mõiste sidestus on puhtvormiline: seadusandja tahab varustada üksikuid avaldusi erilise garantiiga ja asetab neid avaldusi fikseerivad mõisted ühte paragrahvi. Õiguspoliitiliselt on samasugune vormiline sidestamine täiesti lubatav. Koormatuse efektid on ühiskondlikult samuti tähtsad, kui maksude omad; nende eriline garantii samas mõttes, nagu maksude juures, on õiguspoliitiliselt otstarbekohane.

Edasi on IX peatüki kandepinna hindamiseks tarvilik teada § 84 ja 85 avalduspiire. § 84 räägib painkist, vaevatasust ja muust tasust, § 85 eelarvest.

Väliselt on nende paragrahvide efektid ühtlased § 83-da omadega: nad pakuvad mingit eriliist garantiid neile avaldustele, mis peituvad toodud mõistele taga. Sisuliselt ei saa nad olla aga ühtlased. § 83 garanteerib maksuvahekordade korraldamist ainult seaduse alusel, garanteerib õigusriikluse põhimõtte eriliist ja täpset maksvust maksude alal. See paragrahv kindlustab maksukohustussubjektile ühetaolisuse seaduse ees, püstitab üldmotiivides maksuseaduste tõlgitsemise ja vastuse mooduste ning korralduste andmise õiguse piirid. Sarnastena kuuluvad paragrahvi efektid kodaniku kaitseks kompensatsioonina selle suure koorma eest, mida kodanik peab kandma maksudena ja koormatustena.

Paiuki, vaevatasu ja eelarve juures pole sarnane otstarve mõeldav. Kodanikku huvitab kindlasti riigi raha kulutamine, kuid see on poliitiline küsimus ja lahendatakse poliitiliste abinõudega. Õiguslikult pole

kodanikul huvi kulutamisküsimuse vastu; ta ei sidune selle avaldusfääriga mingi otsekohese õigusliku vahekorra kaudu. Riigi raha kulutamise kohta pole tal mingit nõude- ning järelevalve õigust. Maksutulud kasutatakse meie aja eelarveõiguslike üld põhimõtete järele kogu kulu- nõuete rahuldamiseks. „Die staatliche Einnahmen und Ausgaben werden niemals (oder doch höchst selten und nur in vereinzelten Fällen) in rechtliche Spezialbeziehungen zueinander gebracht werden; denn die moderne Staatswirtschaft fordert jedenfalls als Ideal ein Gleichgewicht zwischen der Gesamtheit der Einnahmen und der Ausgaben. Der Haushalt dient dazu, dieses Gleichgewicht für bestimmte Perioden der Staatswirtschaft herzustellen. Dagegen besteht im allgemeinen keine rechtliche Bindung in der Verwendung bestimmter Einnahmen“ (Hensel, Steuerrecht, I. Aufl. S. 21, vt. ka Saksa Reichshaushaltsordnung v. 31, 12, 22, RGBI. 1923, II, S. 20). Kulude otstarvete hindamine, summade jaotamine ja kontroll summade õige tarvitamise üle teostub poliitilisel, parlamentlikul teel. Seadusandlik kogu, kui kogu rahva edustaja teostab siin oma administratiivset funktsiooni, avaldab omad korraldused valitsusele siduvas seadusvormis. Selle seadusandluskogu administratiivse funktsiooni tähtsus on selge, kui meeles pidada ülal öeldut, mille järele on riigi tulud omas kogusummas vabaks kasutamiseks: tulud ei kannu endaga ühes kohuslikku kasutamismoodust. Riigi kulude katmisel pole tähtis katmissummade päritolu. Muidugi, on olemas rida kontraktuaalseid ja legaalseid kulusid, millede katmine on õiguslikult mõõdapääsmatu (võlad, palgad jne.). Valitsus, rahvaesindus on seotud nende kohustustega. Kuid kõik see nõuab ainult kohustuste täitmist, ei midagi rohkem. Pääle nende kulude figureerivad meie aja riigimajapidamises aga ka hulk teisi, millede kohuslikkus pole tingitud siduvatest õiguslikest eelme-

test. Meie eelarveseadus räägib neist palju oma IV. ja V. peatükis. Meie eelarves figureerivad kulud, mis põhjenevad (väga ebaõige väljenduse järele): 1) maksvatel (?) seadustel, 2) vabariigi valitsuse määrustel ja otsustel, 3) riigi keskasutiste juhatajate korraldustel. Riigi tulusummade jaotamine kõigi kululiikide vahel on rahvaesinduse ülesanne. Poliitiliselt on see maksu- maksjale tähtis; see annab võimaluse jälgida, mõju avaldada, otstarbeid hinnata. See on teatud garantii maksukohuslasele hindade õigeks kasutamiseks. Seesuguse garantii loob § 85. See paragrahv teeb summade lõpliku jaotamise rahvaesinduse ülesandeks, kõrvaldab valitsuse võimaliku omavoli, valitsuse varjatud ning otstarbetu talitamise. Omalt ilmelt on see aga ainult poliitiline garantii. Kaugemale § 85. efektid ei ulata. Mitte mingit subjektiivset õigust ei tuleta sellest paragrahvist kodanikule. Mingit püsi pole ettenähtud sellega riigi tulusummade eelarvelisele jaotamisele.

Muldugi pole ka riigi tulusummade eelarveline jaotamine piirideta. Kuid need piirid on tingitud mitte põhiseaduse mõnest üksikust paragrahvist, vaid meie aja üldistest õiguslikkudest põhimõtetest. Viimaseid resümeerib Jéze järgmiselt: Rappelons d'abord une idée qui domine tout le droit et qui, pour notre matière, est

essentielle. Dans l'État moderne, i n'ya pas d'autorité. — Si haut placée soit elle, fût ce le Parlement — qui puisse empêcher la réalisation des situations juridiques individuelles des créances et des dettes, qui ont pris régulièrement naissance. Ce principe n'a pas besoin d'être formellement inscrit dans des textes. Il est la pierre angulaire de l'édifice juridique de tout État civilisé. Si on le nie, si on le viole, tout l'édifice s'écroule,“ Jéze, Théorie générale du budget, p. 25.) See tunnistatud põhimõte säeb ette meie õigustehnikale mitmeid nõudeid. Iga kohtuotsus, mis õiguspäraselt on konstrueeritud, omab absoluutse jõu. Iga kulu, mis tingitud õiguspärasest vormilisest alusest, on kohuslik. Siit tuletatavad õiguspoliitilised järeldused on eelarve õiguses määrava tähendusega. Esiteks, rahvaesindus saab piirata eelarve korras ainult neid riigi kulusid, mis efektseeruvad ametkondade otsuste läbi (les dépenses qui tirent leur origine on dependent d'actes juridiques à accomplir par les agents administratifs Jéze, Théorie d. du budget, p. 29.) Siin on ametkonnad seotud niihästi seaduse, kui eelarve külge. Ametkonnad realiseerivad seadustes näidatud ülesandeid oma otsuste läbi.

(Järgneb.)

Juhan Vaabel.

Lepingutagandis.

Väljendades §§ 3369—3378 juhised lepingutagandisest pooldab meie tsiviilseadustik rooma õiguse vaadet sellele kui lepinglaste kokkuleppega määratud karistusele (*poena conventionalis* ehk *stipulatio poenae*). Vastavalt sellele vaatele määrab Balti Eraseaduse § 3369 tagandise mitte

kui võlausaldajale kohustise mittetäitmisega või viimasele kuuluvate õiguste osalise rikkumisega tehtud kahjude erilise tasutamisviisi, vaid kui lohaka võlgniku kahjuks määratud tulutuse. Sellele määrangule vastab § 3370. sisu, mille mõtte järele ka tunnistatakse seaduslikuks niisugune

tagandis, mis kaldub võlgniku kahjuks, kuid ei anna ainelist tulu võlatajale, kui ainult ta sisuks pole „ei kehaline karistus ega isikliku vabaduse piiramine või autuks tegemine“. Täiesti kooskõlas § 3369-ga esineb ka § 3371, mille järele „tagandise paljuse määramine oleneb täiesti lepinguosalistest ja ei kitsendu lepingu mittetäitmisest ettenähtud kahju määraga“. 1) Samal kombel võib endale seletata § 3375-s väljendatud reeglit. („Kui keegi täidab ainult osa lepingu põhjal temal lasuvast, siis peab ta ikkagi ära maksma kogu tagandise täiesti“) pooldades vaadet tagandisele kui karistusele aga mitte kui kahjude tasutamisele.

Selle vaate kindlal loogilisel läbiviimisel tuleks ka tunnistada, et võlatajale kuulub õigus nõuda lohakalt võlgnikult peale lepingu täitmise või selle mittetäitmisega tehtud kahjude tasutamise veel ka lepingu-tagandise makset. Niisugust järjekindlasti läbiviidud vaadet tagandise kui karistuse kohta pooldas Vene Val. Senati Tsiviil-Kassatsiooni Departemang Vene Sead. kogu X k. 1. jaos väljendatud üldvene õiguse määruste tõlgitsemisel 2). Balti Eraseadus aga taganeb selles suhtes justinjaani õiguse järele 3) omast vaatest tagandise karistava iseloomu kohta, sest et ta: 1) tunnustab võlausaldajale ainult õiguse kas tagandise makset või lepingu täitmist nõuda (§ 3372) ja 2) lubab kahju eest tasumaksu sissenõudmist peale tagandise ainult niipalju, kuipalju kahi tagandise määra ületab. (§ 3376). Erand neist reegleist on tehtud ainult kahes juhtumis, ja nimelt: a) kui lepinglaste kokkuleppega oli vastupidiast määratud ja b) kui tagandis polnud mitte nii

mittetäitmise kui mitte-õigel ajal täitmise juhtumiks määratud (§ 3374).

Tagandise karistusliku iseloomu mõtte läbiviimisel niisugust järjekindlustust silmas pidades tõuseb lahendamisele küsimus, kas võib seda mõtet üldse õigeks pidada?

Kõigepealt ei saa tähelepanu juhtimata jätta sellele, et karistus eeldab selle süü, kes sellele allub. Kuid B. Eraseadus ei sisalda määrust selle kohta, et tagandise sissenõudmise õigus eeldaks võlgniku tahtliku või hooletusest tekkinud toimuse või minetamise olemit. Oletada aga eeldust, et see juhis on iseendast mõistetav, kuidagi ei saa. Tagandise täiendavat kõrvaliseloomu silmas pidades (§§ 3355, 3369 ja 3378) on ta sissenõudmise õigus võlgniku pea- või põhikohustise täitmisest olenevusse pandud. Kuid see vabastamine ei leia aset mitte süü igasugusel puudumisel võlgniku poolt 4). Nii näit. ei vabasta ettenägematute olude kokkulangemisel tekkinud rahapuudus võlgnikku kohustusest ära maksta seda, mis talt nõutakse määratud tähtajal, ega ole seepärast võlataja poolt tagandise sissenõudmisele takistuseks. Nii on tagandis karistuseks, millele alluvad mitte ainult süüdlased, vaid ka süütud isikud, mis muidugi, on ebanormaalne. Selle järele ei ole ka neis juhtumites, kui on olemas võlgniku süü, selle astmel mingit mõju varemini lepingus määratud tagandise määrale, mis samal kombel ei vasta õigluse mõistele. Raske on ka leppida sellega, et karistuse kohaldamise või sellest vabastamise küsimus on tehtud täiesti ja ainult võlausaldaja tahtest olenevaks, kes nõnda nagu kohtunikuks osutub, ja muidugi erapoolikuks võlgniku suhtes. Midagi sarnast leidub küll ka teistel õigusealadel. Analoogiline, kuigi kaugelt mitte samane nähtus esineb kriminaalseadusandluse määrustes ainult kahjukannataja kaebusega algatavate kuritegude kohta, eriti aga nende nõnda-karistatavate tegude kohta, milledes

1) Erand sellest reeglist on B. Eraseadusega lubatud ostu-müügilepingu suhtes: § 3887 tähendatakse, et kokkuleppel selles, et ostja äramaksmise viivitamise puhul tasuks ostusumma kahekordses paljuses või veel rohkem sellest, ei ole mingit mõju.

2) Тюрюмов, И. М. Гражданское право, стр. 256, прим. 4.

3) I. 28 D. de act. empti 19,1; — I 4 § 7 D de exc. doll 44,4.

4) Dernburg, Pandekten II k. lk. 114.

ka peale süüdimõistu otsuseid süüdlased vabastatakse karistusest süü andestamisel kannatanud isikute poolt.

Kuid nende määruste õigluse ja ratsionaalsuse küsimusest olenematult⁵⁾ ei saa tähelepanu sellele juhtimata jätta, et nad seavad ainult süüdlase keelatud teo seaduslikest tagajärgedest vabastamise olenevaks eraisiku heaksarvusest, aga kuidagi ei lahenda süükküsimust, mis on jäetud ainuüksi kohtu otsustada. Eraisikute, ja nimelt võlausaldajate mõnede kohtufunktsioonidega varustamine esineb ka maksujõetute võlgnikkude seaduste alal. Kaubanduskohtu pidam. sead. § 503 põhjal (Vene sead. kogu XI. k. 2. j., 1893. a. väljaanne) on maksujõuetuks kuulutatud isiku vabadusse jätmisel paratamatuks tingimuseks tema olevate võlausaldajate üldine nõusolek aga ka ses juhtumis pole võlatajale lubatud võlgniku vabaduse kaotamine, vaid temale eesõiguse andmine loobumiseks üldisest maksujõuetu viibimata vahi alla võtmise määrusest. Ehk küll selle järele võlaandjate üldkogu määrab maksujõuetuse omaduse kohta lõpliku otsuse (sealsamas § 620), vajab viimane kaubanduse- ehk ringkonna-kohtu jõustamist (sealsamas § 625).

Rooma ja meie õiguse vaade tagandise kui karistuse kohta ei ole ratsionaalne õigluse vaatekohalt, pealegi õhutab praktiliseltki seisukohalt kahtlusi. Erinedes teisest tagandise kõrval § 3355 loendatud „nõuete jõu kindlustamise“ viisidest (pant käsiniikkus, kinnistusraamatuisse kandmine ja käsiraha) ei anna tagandis võlausaldajale reaalselt kindlustust, vaid loeb ainult võlgniku isikus motiivi, mis võib teda ergutada lepingu täitmisele. Kuid see motiiv esiteks puudub kurinõuliku võlgnikul ja teiseks osutub jõuetuks, kui võlgnik pole oma

kohustise täitmise võimeline. Neis juhtumeis aga, kui võlatajal on võimalik võlgniku varast kõik oma kahi katta, avab peale viimase veel ka tagandise sissenõudmine laia vabaduse liigkasunikele, kellede operatsioonid ei peaks kuidagi välja kutsuma julgustamist, vaid vastupidi sellele tormastamist seadusandja poolt. Seepärast näib meile, et vaade tagandise kui karistuse kohta peaks asendatama vastupidise põhimõttega, mille järele lepingutagandis oleks vahendiks, mis kergendab võlausaldajale võlgniku poolt tehtud kahjude sissenõudmist. Selle põhimõtte omandasid Vene „Tsiiviilseadustiku Projekti“ koostajad⁶⁾. Seejuures tunnistasid nad siiski võimalikuks lubada Helveetsia tsiiviilseadustiku⁷⁾ eeskujul poolte kokkulepet kahjude sissenõudmise ja tagandise nõude koostamise kohta, s. o. jätsid lepinglastele õiguse tagandisele karistuse iseloomu anda. Niisugune tagandise trahvi-iseloomu eitava põhimõtte kitsendamine ei vääri heakskiitmist. Niisugust tagandise iseloomu kui ühe ja sama kahju kahekordsele sissenõudmisele teed avavat, mitte tunnistades, ei saa lubada lepinglasile, kokkuleppe jõul, mis võlgnikkude isikuile ei ole vabatahtlikuks, vaid sunnituks, loobuda vaeseid jõukate isikute poolt kasutamise eest kaitsvast reeglist. Seepärast peaks antud asjas määrama aluse, kus tagandis, ka vastu poolte kokkulepet, ei tohi olla võlausaldajale rikastumisahtlaks ja ei võlgnikku võiakse seepärast peale tagandise ka kahjude maksmisele välja mõista ainult niipalju, kui võlausaldaja poolt tõendatakse, et kahjude määr tagandisega ei kattu. Siis ainult kaostub tagandis tõesti trahvi-iseloomust, muutudes vahendiks, mis võlausaldajale kergendab korratu võlgnikuga protsessimist ja nimelt sellega, et kahjude paljuse määramisel *onus probandi* siirdub võlgnikule: kui ta ei tõenda, et see paljus on tagandise määrast vähem, siis mõistetakse viimane võla-

5) Selle küsimuse kohta ei anna kõik kirjanikud jaatavat vastust. Nii näit. õigusefilosoof Hegel (Rechtsphilosophie § 102) loeb tähendatud normid jäänuisteks vanast ajast, kui veel kindlusetu riigivõim võimaldas erakättemaksu põhimõttele lalaidased tegevuspiirid.

6) Motiiv „Projekti“ § 61 juurde.

7) § 160.

usaldajale täielikult välja. Ainult säärasei kujul on tagandis ratsionaalseks tagatiseks kreditorile oma õiguste teostamisel ega riku ühtlasi õigluse põhimõtteid. Seda vaadet tagandise kohta pooldades tuleb

muidugi sellega mitte kooskõlas olevate ülalloodud vastupidiste reeglitega §§ 3369, 3370, 3371 ja 3375 muutmise paratamatuks tunnistada.

Alfred Brandt.

Ühtlus kohtute tegevuses.

26. märtsi 1926. a. seadus.

Rahva suus püsib ütlus endisest ajast: kuri nagu Rakvere kohus. Ja praegugi kuulduv kohtunikude kohta arvamist: see on kuri mees, too on hea kohtunik.

Kuidas on tööpoolest lugu selle nii-nimetatud kurjusega ja headusega?

Laseme rääkida kõigepealt arvud.

Viljandi-Pärnu rahukogu ringkonnas on kaheksa rahukohtu jaoskonda. Olgu nad tähendatud tähtedega alfabeedi järjekorras alljärgneval tabelil, kuhu mahutatud on keskmised kokkuvõtted nende jaoskondade rahukohtunikude poolt määratud karistustest kogu 1924. a. jooksul.

Võrreldes tabelis toodud arve ridade kaupa, selgub, et kõige kõrgemal määral on vangistuskaristust mõistnud f jaoskonna rahukohtunik varguse, kelmuse ja võõra vara omandamise asjus, ka tingimisi antud otsuste % on temal väiksem teistest, ja selle järele tuleks nagu arvata, et see on kuri kohtunik; kuid see ei ole siiski mitte nii, sest vangistust muis asjus on ta määranud kõige vähem ja ka rahatrahv on kõige väiksem. e jaoskonna rahukohtunik selle vastu paistab esimese lahtri andmete järel kõige pehmem olevat, kuid arestikaaristus on temal siiski kõige kõrgem.

Võrreldes iga üksiku lahtri arve omavahel, näeme, et esimese arvud — vangistus varguse, kelmuse ja võõra vara omandamise eest — suuresti üksteisest lahku ei lähe: kõige väiksem 3,5 kuud, kõige suurem 4,6 kuud; kui võtta keskmistena 4

Jaoskond	Vangistus		Arest	Rahatrahv	Aarest	Tingimisi antud otsuste %
	Vargus, kelmus, võõra vara omandamine	Muis asjus				
a	4,3 kuud	2 kuud	27 päeva	1312 mlk	8 päeva	43,8
b	4,3	2½	25	939	5	18,8
c	3,8	1,7	32	1372	10	51
d	4,4	3,8	24	1260	14	44,4
e	3,5	1	60	842	5	31,9
f	4,6	17 päeva	27	454	9,7	17,1
g	3,8	3 kuud	25	1150	5	28
h	3,9	2,1	16	1043	7	35,7

Keskmine karistus kogu 1924. a. jooksul.

kuud, siis ainult pool kuud üles ja alla ei ole tõesti mitte väga palju.

Rohkem erinevad üksteisest teise lahtri arvud — vangistus muis asjus (näit. NS. § 1483. II j., U NS § 531, R NS § 42 j. t.): kõige väiksem 17 päeva, kõige suurem

3,8 kuud, seega amplituud üle kolme kuu, mida küll väikseks nimetada ei saa.

Kaunis lahkuminevad on arvud ka aresti ja rahatrahvi lahtris, — esimeses hüpe 16 päeva pealt kahe kuu peale, teise järele määrab f jaoskonna rahukohtunik läbisegi kolm korda väiksemad trahvid c jaoskonna omist.

Rahatrahvi mittemaksimise korriks määratud asearesti keskmised kokkuvõtted näitavad ka kaunis suurt lahkuminekut, iseäranis huvitav on märkida, kui suurele keskmise rahatrahvi summale vastab üks päev aresti iga rahukohtuniku juures, nimelt:

jaosk.	a	—	164	mk.	ehk	1	päev	aresti,
"	b	—	188	"	"	"	"	"
"	c	—	137	"	"	"	"	"
"	d	—	90	"	"	"	"	"
"	e	—	169	"	"	"	"	"
"	f	—	47	"	"	"	"	"
"	g	—	230	"	"	"	"	"
"	h	—	149	"	"	"	"	"

Nende arvude juures on vahe õige kõikumine: 47 margast kuni 230 margani, s. o. viis korda viimane suurem esimesest.

Kuigi ülaltoodud tabelleis märgitud arvud mitmesugused on oma suuruse poolest, ei saa nende põhjal ometi mitte ütelda, et see kohtunik on absoluutselt kuri mees, järelikult paneb kõik karistused ikka maksimaalsed, teine aga läbi ja läbi pehme või hää kohtunik, kes ainult minimaalsed karistused määrab.

Võib vaid ütelda, et üks või teine kohtunik oma karistamisega üldiselt karmim on, üks või teine aga ainult teatavais kuritegude asjus, see või see jälle teatavate kuri- ehk väärtegude peale pehmemalt vaatab.

Kuid siiski räägitakse heast ja kurjast kohtust.

Nähtavasti on selle üheks põhjuseks suuremate karistuste pealepanemine teatavatel asjaoludel.

Nii oli ühes rahukohtu-jaoskonnas ülalnimetatutist laialt levinud joomine, sellega ühenduses lärmitsemine, rahurikkumised, kaklemised, pussitamised ja püssitamised.

Seaduse täie karmusega asus rahiukohtunik nende väärnähtuste likvideerimisele, määrates paljudel kordadel karistusi, mis tõesti raskemate hulka kuulusid. Tagajärg oli see, et umbes ühe aasta järele rahu ja kord jaoskonnas jälle maksmas oli, kuid kohtunik sai nimetuse „kuri mees“, kuna ta iseenesest sugugi kurjem ei olnud teistest ja korratuste kadumise järele ka karistused oma erakorralise raskuse kaotasid.

Mõnikord nimetavad inimesed kohtunikku kurjaks ka tema ümberkäimise pärast kohtuskäijatega. Selles suhtes on karakterlik Viljandimaa mehe ütlus endisest vene ajast: „Küll oli kuri mees, võt' läbi, nõnda et midagi ütelda es tohi.“

Vahe karistuste suuruses kohtuotsustes on loomulik. Selleks võimaluse annab seadus ise, kuna ta ära määrab ainult karistuste piirid, jättes kohtule vabaduse oma äranägemise järele nendes piirides tegutseda.

Liig suurt vabast ei võiks aga karistuste suuruse suhtes kohtute vahel mitte olla. Ei oleks õige ega arusaadav ka kohtuskäijatele, kui üks kohtunik määrab, ütleme, kolm kuud vangistust, teine aga sama kuriteo eest samasugustel asjaoludel ja tingimustel kuus kuud, või jälle üks karistab 500 margaga seal, kus teine määrab karistuseks 5000 marka.

Tuleks püüda karistuste võimaliku ühtlustamise poole kohtunikude vahel, kuigi see kerge ei ole, sest on ju palju nähtusi, mis mõju avaldavad kohtuotsuse tegemisel karistuse suuruse peale.

Kõigepealt nähtused subjektiivsed, mis olenevad kohtuniku enese isikust, näit. tema üldine ja poliitiline ilmavaade, tema enese kannatada saamine mõne kuriteo läbi, tema poolehoid mõnesugustele ühiselule nähtustele, mis seaduse läbi küll keelatud ei ole ja mille vastu ühiskond siiski võitleb moraali alal, kuid milledega ühenduses võivad tekkida seadusejärele karistatavad süüteod, siis veel kohtuniku hingeline vahekord kohtuskäijatega jne.

Teiseks, objektiivsed nähtused, millede hulka tuleb lugeda, näit. teatavate võimude püüet kohtu peale survet avaldada, mitmesuguste isikute ja organisatsioonide mõju, millede viimaste hulgast tuleb nimetada eriti poliitilist parteid, kui kohtunik seesugusesse kuulub aktiivse partei tegelasena, ja üldse ümbruskond, milles kohtunikul tuleb tegutseda.

Need ja palju muid nähtusi võivad saneliidikestena kohtunikku tõmmata otsuse tegemisel kõrgema või kergema karistuse poole ja selle all kannatab ühtlus.

* * *

Objektiivsete nähtuste hulka, mis karistuste ühtlustamist ei soodusta, kuulub mõnikord ka seadus ise.

Olgu siinkohal nimetatud ja kõne alla võetud üks meie Eesti eneseaegne seadus, mis Riigikogu poolt 26. märtsil 1926. a. on vastu võetud ja järgmiselt käib: „Rahukohtunikud, kohtu-uurijad ja lisarahukohtunikud ei võta osa rahukogude korraldavaist ning üldkoosolekust“ (R. T. nr. 32—1926a.)

Meil olid rahukogu üldkoosolekud juba välja kujunenud tähtsaks teguriks õigusemõistmise alal. — Siia tulid kokku mitu korda aastas peaaegu kõik rahukogu ringkonna kohtunikud; siin kanti ette selgitust ja lahendust nõudvad küsimused, mis olid tekkinud ühel ehk teisel kohtunikul tegelikul õigusemõistmisel või kohtukorralduse alal; kuulati ära, arutati läbi; igal oli võimalus oma seisukohta ette tuua, seda kaitsta, võrrelda teiste omadega, ära kuulata teiste arvamisi, vastu- ja poolväiteid, revideerida ja muuta oma seisukohta, kui see tarvilikuna nähtus; siin asuti kindlale seisukohale paljudes küsimustes, millega kohtunikud kohtadel siis ka kooskõlastasid oma tegevust. Nii aitasid rahukogu üldkoosolekud kaasa kohtutegevuse ühtlustamiseks rahukogu ringkonnas.

Siin puutusid kohtunikud üksteisega kokku, õpiti üksteist tundma, loodi vaimlik side, kõvenes ametivennalikkuse tunne endi

vahel, mis just kohtunikude korporatsioonis eriti tarvilik.

Siin olid koos rahukohtunikud ja rahukogu liikmed, kadus vahe, ja rahukohtunikud tundsid endid täisõiguslike rahukogu kohtunikude pere liigetena nagu tersedki, ning see tõstis nende kui kohtunikude enesetunnet, mida just vajab vaba kohtumõistmine.

Üldkoosolekud olid kasulikud ka rahukogu alalistele liigetele enestele, sest siin tutvuneti rahukohtunikude läbi nii mõnegi nähtusega ja tehti tegemist nii mõnegi küsimusega, milledega rahukogu ise otse kokku ei puutu, küll aga kohapealsed rahukohtunikud.

Üldkoosolekud olid mitmekesised oma koossesu poolest: teoreetikud ja vanad praktikud ja need täiendasid üksteist küsimuste lahendamisel, mis kohtutegevusele ainult kasuks võis olla.

Kõigele sellele tõmmati 26. märtsi seadusega kriips peale.

Rahukohtunikud on nüüd omaette jätud. Iseäranis halvas seisukorras on maal elavad rahukohtunikud, kellel ei ole nüüd kellegagi mõtteid vahetada tarvilistel momentidel oma kohtutegevuse alal. Linna-kohtunikud saavad ehk veel omavahel ja rahukogu liigetega kokku, võivad neilt ühes ja teises asjas nõu küsida, kuid ka see ei ole ilalgi seda, mis olid üldkoosolekud oma mitmekesisuse ja autoriteetlikkusega.

Isegi vene ajal oli seisukord palju parem: siis mõistsid kohut ka rahukogus rahukohtunikud ise ja puutusid seega omavahel rohkem kokku ning kui kriminaal- ja tsiviilosakond paralleelselt istungeid pidasid, nagu seda ka praktiseeriti võimalikult, siis oldi hulgakesi koos, võidi mitmesuguseid küsimusi puudutada ja läbi kaaluda; ja nii harilikult iga kuu mõni päev.

Pealeselle olid rahukogu üldkorraldavad koosolekud, millede kohta end. vene senat nõudis ja mitmel korral toonitas, et rahukogu korraldavaist koosolekuist peaksid osa võtma võimalikult kõik rahukogu-

ringkonna kohtunikud, et lahendada nende kohtupraktikas ettetulevaid arusaamatusi ja raskusi ja sellega aidata kaasa rahukohtunikkuude asjaajamise ühtlustamiseks.

Meil võib rahukogu avalikul kohtuistungil kaasa istuda ainult üks rakukohtunik, seega on nende kokkusaamise võimalus väga väike, ja kuna nad nüüd rahukogu üldkoosolekuist sugugi ei tohi osa võtta, on nad tõesti omaette jäänud.

See nähtus on kahjulik meie kohtuasjandusele, ja kõigi rahukogu-ringkonna kohtunikkuude kooskäimine üldkoosolekute näol on küll väga tarvilik, kohtumõistmise ja kohtukorraldamise ühtlustamise pärast juba ja pealegi nüüd, kus Eesti ise loob endale kohtukorraldamise ja õigusemõistmise seadusi, sest tõsiasi on, et siit tulevad näpunäited seaduste praktilikkuse ja mitteprak-

tilikkuse kohta, mis meie seaduste väljandmisel nende vääruslikkuse tõstmise mõttes mitte tähtsusetu ei ole.

26-märtsi seadus ei ole kõigele sellele kaasa aidanud, ta on kahjulik kohtute tegevuse ühtlustamisele, ta ei lähenda kohtunikke üksteisele, vaid võõrastab.

Tabavalt tähendas üks rahukohtunik selle seaduse ilmumise järele: „Meie rahukohtunikud oleme nüüd õigusemõistjad, kelledelt mõnesugused iseäralised õigused ära on võetud.“

Meie hra kohtuminister püüab reorganiseerida kohtuala; oleks soovida, et ta leiaks võimaluse samme astuda ka selleks et meie rahukohtunikkuudel neilt 26. märtsi seadusega äravõetud õigused jälle tagasi antaks, ükskõik mil kujul.

J. Depman.

Varia.

Mõnda Austria juriidilistest päevaküsimustest.

I.

21. septembril s. a. lõpetati rahvuskogu—Nationalrat'i — poolt Austria uue nuhtlusseaduse esimene lugemine.

Praegu maksab Austrias koodeks 27. maist 1852. a., mis üldiselt vähe erineb Austria nuhtlusseadusest 3. septembrist 1803. a. Kriminaalseaduse reform oli ammu tarvilik ja tarvilikuks tunnustatud. Teistes riikides oli kriminaalõigus juba ammu evolutsioneerunud, mida Austrias kurbusega tunnustasid ühelt poolt õigusteadlased ja kohturingkonnad, teiselt poolt aga terve rahvas ja kõik poliitilised parteid. Kriminaalseadustiku reformiga on ühtlasi seotud kavatsus Austria ja Saksa õigust ühtlustada. Seda kavatsust tuleb ainult tervitada, sest

mõtetu oleks praegusel Austrial, väikeriigil, oma erinevat seadust maksuma panna, kui ta varem või hiljem on sunnitud nii kui nii oma suurema vennaga ühinema. Õiguse ühtlustamine on siin seda kergem ja hõlpsam läbi viia, sest mõlemas riikides, Saksas ja Austrias, on rahvas, keel ja kultuur ühesugune.

Nii on praegu teostumisel see mõte, Austria ja Saksa kriminaalseadustikku ühtlustada. Ühine eelnõu on korraga arutusel mõlema riigi parlamentides. 20. ja 21. septembril, kui nuhtlusseaduse eelnõu oli Austria rahvuskogus esimesel lugemisel, viibis ka istungil Saksa riigi kohtuminister dr. Hergt. Üldiselt katsutakse nüüd ühist nuhtlusseadust läbi viia, olgugi et üksikud lahkuminekid on möödapääsmatud. Esiteks

juba mõlemate riikide põhiseaduste lahku-
minekute tõttu. Austria liitriigi põhiseaduse
— Bundes-Verfassungsgesetz — § 85 ütleb :
surmanuhtlus on korralises protsessis kao-
tatud¹⁾ Sellepärast tuleb austerlastel see
üksik juhtum, mis ühises eelnõus surma-
nuhtlust ette näeb, vastavalt põhiseadusele
muuta. Teised üksikud lahkuminekuud on
tingitud sellest, et kohtumõistmine ja täide-
saatmine on Austrias liitriigi kompetentsis,
kuna Saksamaal aga osariikide käes. Kol-
mandaks lähevad Saksa ja Austria kiriku-
põhiseadused lahku, mis omakorda ka või-
vad nuhtlusseaduses lahkuminekuud esile
kutsuda. Pääle nende on veel mõned
lahkuminekuud mõõdapääsmatud, nende
hulgas tervishoidlikkude määruste rikkumi-
sed, mis jällegi põhjenevad lahkuminevail
seadustel mõlemais riikides.

Uue eelnõu kohta, võrreldes praeguse
vananenud kriminaalseadusega, võib üldiselt
järgmist tähendada.

Austria maksva koodeksi põhimõtete
järele peavad psühholoogiline sund ja ka-
ristuse ähvardused inimest kuritegevusest
peletama ja eemal hoidma. Arutusel oleva
eelnõu sihiks on kurjategija parandamine
ette nähtud. Kõrvalise tähtsusega on aga
ka jäetud eriliselt üleastumiste vastu kuhu-
tamise põhimõtte, mitte üldine, vaid, nagu
ennemgi, individuaalne kohutamine. Sellest
välja minnes tahetakse lühiaegse vabaduse-
kaotuse karistused võimalust mõõda kaotada,
sest need ei paranda inimest ega kohuta
teda. Selle asemele pannakse rahatrahvid
ja tingimisi vabaduskaotuse mõistmised.

Välja minnes põhimõttest, et spetsiaal-
präventsiooni mõtte järele karistus peab
individuaalne olema, sest karistatakse tegija,
aga mitte tegu, on kohtunikule jäetud väga
suur vabadus karistuste määramisel, olgugi
et ka maksva nuhtlusseaduse järele Austria
kohtunikul juba suur vabadus on karistuste
pehmemdamisel. See maksvas koodeksis

ettenähtud õigus leidub päälkirja all: Ausser-
ordentliches Milderungsrecht, millest Austria
õigusteadlane väga uhke on²⁾.

Elukutseliste kurjategijate vastu, kelle
vastu maksva õiguse järele kohtud võimuta
on, sest et nad võivad ainult karistusi mää-
rata, mitte aga teisi otstarbekohasemaid
abinõusid tarvitada, on eelnõus ravilad ette
nähtud. Nõuab ju modern kriminaalpo-
liitika kindlustust ühiskonnale elukutselise
vaimuhaige kurjategija vastu. Selle liiki
kuuluvad eelnõu järele ka nõnda-nimetatud
„vermindert zurechnungsfähige“. Kõikide
nende jaoks on ette nähtud paigutamine
määramata ajaks erilistesse asutustesse,
kuni selguseni jõutakse, et võib neid pa-
randatult jälle vabastada.

Allealiste kurjategijate kohta pole eel-
nõus midagi ette nähtud, sest nende kohta
maksavad eriseadused: ei saa ju noori ühele
aiusele seada täiskasvanud inimestega.

Maksva kriminaalseaduse peapuuduseks
on see, et alatihti praeguse vaate järele
väikesed üleastumised seaduses kuritegu-
dena figureeruvad ja ümberpöördukt. Vaa-
ted on palju muutunud ja seetõttu tuleb
eelnõu vastavalt muuta, mida tehaksegi.
Ka vananenud terminoloogia on eelnõus
ajakohaselt muudetud. Samuti on süsteem
ja klassifikatsioon eelnõus teissugused, sest
maksvas koodeksis on selles osas väga
suur segadus ja kaasaja vaatekohalt isegi
ebaloogilisus.

Eriosa on eelnõus, väljaarvatud ülal-
toodud juhtumid, täitsa sarnane mõlemas
riikides. Et Saksa eelnõu üldiselt tuntud,
on üksik arutlus siinkohal välja jäetud.
Olgu ainult veel nimetatud, et käsimustes

2) Selle päälkirja all olev § 54 (Strafgesetz
vom 27. Mai 1852) kõlab järgmiselt: „Bei Verbrechen,
für welche die Strafzeit nicht über fünf Jahre be-
stimmt ist, kann sowohl der Kerker in einem gein-
deren grad verändert, als die gesetzliche Dauer selbst
unter sechs Monate verkürzt werden, in dem Falle,
dass mehrere und zwar solche Milderungsumstände
zusammentreffen, welche mit Grund die Besserung
des Verbrechers erwarten lassen.“ —

1) Artikel 85. Die Todesstrafe im ordentlichen
Verfahren ist abgeschafft.

raskejalgsuse üle³⁾ Austraia rahvuskogus palju vaieldi, sest Austria parlamendi koosseis on Saksa omast konservatiivsem.

II.

Praegu on Austrias kriminaal-kohtukorra järele kolmesugused kohtud tegevad: 1. harilikud kohtud, 2. šöffenite kohtud ja 3. vandemeeste kohtud. Igal neist omad ülesanded, oma kompetents. Viimasel ajal tõuseb rahulolematuus vandemeeste kohtute vastu ikka rohkem ja rohkem. Mõnes ringkonnas, nii parempoolsete kui ka pahempoolsete poolt, on märgata otse umbusaldust vandemeestega töötavate kohtute vastu, olgugi et mitte ühesugustel põhjustel.

On kuuldavale tõusnud häält, mis nõuavad vandemeeste kohtute ärakaotamist, asendades neid šöffenite kohtutega. Tuuakse ette, et see väga lihtne ja hõlbus olewat, sest šöffenite kohtud on juba olemas, nad peavad ainult vandemeeste kohtute ülesanded oma pääle võtma. Üksikasjalisemalt tuuakse veel järgmisi asjaolusid esile.

a. Ajalooliselt oli vandemeeste kohtute tekkimine tingitud umbusaldusest kohtunikkude seisuse vastu absoluutseis riikides. Saal oli vandemeeste kohtunikkude sisseadmine õigustatud, vastukaaluks absoluutse riigi kohtuvõimule. Praegusel ajal aga on pilt muutunud hoopis vastupidiseks. Demokraatliku korra juures on vandemeeste instituut ülearune. Veel enamgi, kaasajal on tarvis kohtunikku kaitsta rahvaarvamise, eriti ajakirjanduse eest.

b. Käesoleval aastal on mitu juhtumit ette tulnud, mis näitavad, et vandemeeste kohtud seltskonna poolehoidu on kaotanud. Nii kõigepealt proua Grosavescu süüdistusasi, kes oma mehe oli surmanud, resp. tapnud. Siin mõisteti kaebelune õigeks vandemeeste poolt, mis seltskonna poolt hukkamõistmist leidis. Siis, Schattendorf'i tapjate õigeksmõistmine, mis isegi 15. juuli s. a. mässule tõukejõuks oli. Viimasest

asjas süüdistati ühe invaliidi ja poisi tapjaid, kusjuures viimased parempoolsed pidid olema, kuna tapetud — olid pahempoolsema ilmavaatega isikud. Vandemehed olid siin hädakaitset (Notwehr) tunnustanud, sest nende arvates polnud selgunud, kes nimelt oli lasknud surmavad lasked. Pahempoolsed süüdistavad siin kohut erapoolikuses, kuna parempoolsed ütlevad, et vandemeeste koosseis, ametite järele otsustades, olevat enamuses pahempoolne olnud. Vandemeeste ametid olid järgmised: 1. Lihunikuabiline, 2. Puusepa-abiline, 3. Trükitöölise abiline, 4. Ptekisepa-abiline, 5. Puusepp, 6. Juukselõikaja, 7. Riigiametnik, 8. Sekretär, 9. Pensioneeritud isik, 10. Maajaomanik, 11. Taluperemees ja 12. Ametita eraisik. Kokku 12 vandemeest.

e. Austrias kestavad kohtuasjad vandemeestega tihti mitu päeva, kusjuures vandemehed, kodus või linnas liikudes, teiste inimeste mõju alla satuvad, mis kohtu prestiižisse halvavalt mõjub. Kohtuasjad šöffenitega lähevad aga palju kiiremini.

d. Nagu mitmes teises asjas, nii seatakse ka siin eeskujuks Saksamaa ja tuuakse ette, et seal 1. aprillist 1924. a. vandemeeste kohtud on tegelikult kõrvaldatud, sest selle nime all töötav kohus on sellest ajast peale, õieti öeldud, šöffeni kohus.

III.

Veel nüüd tuleb tihti kohtutel asju arutada valimisseaduse rikkumise pärast viimaseil valimistel, mis olid 24. aprillil 1927. a. Valimisvõltsimiste asjade suur arv näitab ühtlasi, et valimisseadus osalt puudulik on. Enne valimisi saadetakse Eestis igale valijale vastav kutseleht — tunnistus koju, mida valija jaoskonda minnes peab tingimata kaasa võtma. Austria valimisseaduse järele seda ei ole. Valija ilmub siin valimisjaoskonda ilma millegi erilise tunnistuseta; tal peab ainult mõni teda legitimeeriv dokument kaasas olema. Legitimatsoonina võivad väga mitmed doku-

3) Unterbrechung der Schwangerschaft. —

mendid esineda, mis valimiseaduse § 59-s on ette toodud.⁴⁾ Niisugune viis, kus valijale koju mingisugust tunnistust ei saadeta, on küll suureks kergenduseks ja tööd lihtsustamiseks ametiasutistele, kuid raskendab tunduvalt kontrolli, kergendab võltsimisi valimistel ja mõjub halvalt valimistesse enestesse, kui ka kodanikkudesse. Valimiste ajal ja veel enam pärast neid selgusid siis järgmised asjaolud.

Väga palju oli valimas käinud surnud isikuid. Tihti öeldi isikule, kes valima läks jaoskonda, et ta on juba valinud. Järjekult tema eest oli keegi teine valinud. Linnast eemal viibijad ja kohtu poolt karistatud isikud olla palju valimas käinud.

Ühes jaoskonnas pidi viimati üks mees tunnustama, et tema sel päeval juba kaheksa korda, mitmes jaoskonnas ja mitme isiku eest, oli hääle ära annud.

Protokollide hulk, mis politsei kõiksugu võltsimiste kohta pidi kokku seadma, oli väga suur.

4) § 59, 2-ne lõige (Bundesgesetzblatt Nr 75-1923) ütleb: Als Urkunden oder amtliche Bescheinigungen zum Erweis der Identität kommen insbesondere in Betracht: Tauf-, geburts- und Trauscheine, der Heimatscheine, Anstellungsdekrete, Pässe und amtliche Legitimationen jeder Art, Arbeitsbücher, Dienstbotenbücher, Dienstkarten, Jagdkarten, Eisenbahn- und Tramwaypermanenzkarten, gewerbescheine, Lizenzen, Diplome, Immatrikulationsscheine und Meldungsbücher einer Hochschule, Hoch- und Mittelschulzeugnisse, militärische Dokumente u. dgl., überhaupt alle unter Beidruck eines Amtsstempels ausgefertigten Urkunden, welche den Personenstand des Wählers erkennen lassen.

Valijate nimekirjade kokkuseadmine oli ka väga lohakas ja pääliskaudne olnud, mis osalt võltsimiste hõlbustuseks oli. Valijate nimestikkude kokkuseadmiseks oli küll erilisi ametnikke ametisse rakendatud kuid tööd olevat lohakas ja päaleselle erapoolik olnud Viinis, sest siin on ühel erakonnal absoluutne enamus, kes ka linnavalitsemist juhatab ja muidugi oma kasuks. Osalt selgus kontrollimisel, osalt aga ainult päälle valimisi, et nimekirjades esinesid suurel arvul surnud isikud, väljamaalased, kohtu poolt karistatud isikud; suur hulk kodanikke oli sisse kandmata, mitmed jälle kahes jaoskonnas sisse kantud. Ühes Viini linna-jaos (XVIII) tuli parandusel umbes 7.000 isikut sisse kanda, kes enne olid välja jäetud.

See kõik näitab valimiseaduse, enam aga valimiskontrolli puudust. Kui seda mitte parandada, siis võib aja jooksul rahval usaldus valimiste tõelikkusse kaduda. Kuid seekord saadi asjast lihtsamini üle. Valimiste peakomitee — Hauptwahlbehörde — pidas 14 mail s. a. oma istungi ja läbi harutades rahvuskogu valimiste vastu tõstetud kaebusi, läkkas nad kõik tagasi ja kiinnitas valimised, sest peakomitee arvates esile tulnud võltsimised muudatusi üksikute mandaatide jaotuses ikkagi sünnitada ei või. Valimised on ammugi mõõdas, unustatud on pahed, kõik läheb rahulikult edasi — kuni järgmiste valimisteni. Kuid kui kaua kestab see rahulik olukord?

Leo Leemann.

Austria sotsiaal-kinnitus.

Austria seaduseandlus on viimasel ajal sotsiaal-kinnituse alal tuntavalt täiendunud. Tähelepanu väärivad „Ametnikkude kinnituse seadus“ (Angestelltenversicherungsgesetz) 31. detsembrist 1926. a. ja „Tööliste

kinnituse seadus“ (Arbeiterversicherungsgesetz) 1. aprillist 1927. a. Sisuliselt toovad uued seadused moodsa ratsionaalse kinnituse organiseerimise, garanteerivad abi töövõimetuse ja vanaduse korral.

Ametnikkude kinnituse alla kuuluvad kõik sisemaal elavad mitte-iseeseisvalt töötajad, kes töödandja juures on kaubanduslikus või mõnes mitte-kaubanduslikus või kantseleilises tegevuses. Seaduses on üksikud juhtumid loeteldud. Kinnituskohustuslik on ka isik, kes õppevahekorras, ettevalmistudes kinnituskohustuslikule töövahekorrale. Kinnitatakse tööpuuduse, töövõimetuse, haiguse, õnnetuse, vanaduse, surma vastu. Kinnitatu saab: haiguse korral arstiabi, rahalist toetust, sünnitusabi jne.; tööpuuduse korral abiraha. Kinnituskasu aluseks on kuupalk, millest iga kuu tuleb osa maksa kinnituskassasse — kinnituskuu.

Tähtsamaid kinnitusi on kinnitus haiguse vastu. Raskema haiguse korral saab toetust kolmandast haiguse päevast alates. Saab aga ametnik täit palka edasi, algab abiraha andmine 5. haiguse nädalast poolena ja 7. nädalast alates täiena. Abiraha saamine on piiratud ajaga järgmiselt: vähem kui üheaastase kinnituse järele antakse abiraha kauemalt 30 nädalat, veel mitte vile aastase kinnituse järele saab abi 52 nädalat, kuna vile aastase perioodi möödumisel abiraha saamine kuni 78 nädalat võib kesta. Samuti suure tähtsuse omab pensioni kindlustamine — töövõimetuse kui ka vanaduse korral. Pensioni saamine on võimalik vähemalt 60 kinnituskuu möödumisel. Töövõimetuse-pensioni saab töövõime kaotanud ametnik. Pensioni suurus on 35 preemia üksust. Õigus vanaduse pensioniks on: 1) meestel 65 a., naistel 60 a. vanadusest

päale, kui nad pole kinnituskohustuslikus teenistuses, või 2) meestel 60 a., naistel 55 a. vanadusest päale, kui neil möödunud vähemalt 120 kinnituskuid ja kui nad ei seisa kinnituskohustuslikus teenistuses.

Kinnituse süsteem on järgmiselt organiseeritud: 1) kohapäalsed kinnituskassad korraldavad kinnitust haiguste vastu, kuna 2) keskasutis tsentraalkassa üldist organiseerimist korraldab ja päämiselt hoolitseb kinnituse eest töövõimetuse ja vanaduse vastu. Mis puutub kinnitusasutiste sisesse korraldusse, siis peab nimetama, et nad töötavad omavalitsuse printsipi järele. Koosnevad ametnikkude ja töödandjate poolt valitud esindajaist. Tsentraalkassa peakoosolek ja juhatus koosnevad ametnikkude ja töödandjate esindajaist võrdsel arvul. Kinnituskassade juures koosneb peakoosolek $\frac{4}{6}$ ametnikest ja $\frac{2}{6}$ töödandjaist. Kontroll on konstrueeritud $\frac{1}{6}$ ametnikest, $\frac{4}{6}$ töödandjaist.

Kinnitusosamaks on 15% ametnikkude palga kogusummast. See jaotatakse võrdsele töödandjate ja ametnikkude vahel, kusjuures viimane osa palgast mahaarvamiseiga tasulakse.

Mis puutub tööliste kinnitusele, siis on see korraldatud sarnaselt ametnikkude kinnitusele. Kinnituse osamaks moodustab siin 18% üldisest palgasummast, mis samuti töödandjate ja tööliste poolt võrdsete osadena tasutakse. Hädasohtlikumais ettevõtteis tuleb siiski töödandjail tasuta veel teatud summa kinnituseks õnnetute juhu-
miste vastu. 0.

Riigikohtu tegelus.

Tsiviil-osakond.

Kolmandik ($\frac{1}{3}$) tiinu hoonete alust maad.

Viljandi-Pärnu rahukogule 15. veebr. 1925. a. antud nõudepalves seletas H. Pärn, et tema omast „Tõlla“ talust Abja vallas annud ühe maatüki rendile kostja H. Mets'a

kätte, kuhu kostja on ehitanud omad hooned. Rendileping pidanud kestma 15 aastat 23/IV. 1910 — 23/IV. 1925. a. Renti pidanud kostja maksuma 20 rubla. aastas. Ligi kümme aastat olevat kostjal rent maksmata. Nõudja Pärn, hinnates oma nõuet 51.000 marga peale, palub seepärast: rendi-

vahekorid kostjaga lõpetatuks tunnista, kostja tihes varandusega ja temast äraripuvate isikutega „Tõlla“ talust välja tõsta ning teda kohustada oma hooned selle talu maa pealt ära vedama, ja kui kostja mitte ise seda ei tee, siis nõudjale õigus anda need hooned kostja kulul ära vedada. Rahukogu leidis, et nõudmine tuleb tagasi lükata väikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seaduse § 1. p. e. põhjal. Rendilepingu tühistamine rendi mittemaksmise pärast ei olla põhjendatud, sest et nõudja võlgu olevat renti ei nõudnud. Rahukogu otsuse peale andis nõudja volinik kohtupalatisse edasikaebuse, kus B. E. S. § 4116 põhjal palus rahukogu otsust ära muuta ja nõuet rahuldada. — Kohtupalat tõsitab omas otsuses, et maa on kostjale renditud selleks otstarbeks, et kostja sinna peale ehitaks omad hooned. Asjaoludest selguda, et kostja seda ka teinud. Kostjal olla seepärast väikemaa rendilepingute pikendamise ja muutmise seaduste põhjal 1922. a. ja 1925. a. õigus kinni pidada tema hoonete all olevat maad ühe kolmandiku ($\frac{1}{3}$) tiinu suuruses. Nõudjal ei olla mitte õigust kostjat välja tõsta kostja päralt olevaist hoonetest ja nende all olevast $\frac{1}{3}$ tiinu maatükist. Kui kostja on renditud maa eest nõudjale võlgu jäänud renti, võiks nõudja taotada kostja väljatõstmist ainult sellest maatüki osast, mis ulatub üle $\frac{1}{3}$ tiinust. Et nõudja poolt ei ole lõendust selle kohta ette pandud, kui suur on kostjale renditud maatükk, tuleb nõudja palve rendivahekorra lõpetamise ja kostja väljatõstmise pärast täies ulatuses tagajärjeta jätta ja rahukogu otsus kinnitada. Selle otsuse peale andis nõudja volinik vann. adv. K. Baars riigikohtusse kassatsioonikaebuse, kus ta kohtupalati otsust B. E. S. § 4116 ja väikemaapidajate rendilepingute pikendamise ja muutmise seaduste rikkumise pärast palus tühistada. Riigikohus, arutades 6./X. 1927. a. seda asja, leidis, et nõudja voliniku kassatsioonikaebus tuleb rahuldada järgmistel põhjus-

tel: Kohtupalat seletab vildakult rendilepingute pikendamise seadust (R. T. nr. 44 — 1922. a.) ja selle seaduse muutmise seadust (R. T. nr. 55/56 — 1925. a.), kui ta tähendab, et nõudja võiks kostja väljatõstmist nõuda ainult sellest rendimaast, mis ulatub üle $\frac{1}{3}$ tiinu, näidates seega, nagu ei tarvitseks kostjal selle $\frac{1}{3}$ tiinu hoonete aluse maa eest renti üldse mitte maksta ja et ka rendi mittemaksmisel see maa kostja kätte tuleks jätta. Sellane ei ole aga mitte ülalnimetatud seaduste õige mõte. Väikemaapidajate rendilepingute pikendamise seadust ja selle seaduse muutmise seadust saab kohaldada ikka ainult siis, kui rentnik täidab neis seadustes ettenähtud tingimused, s. o. maksab muu seas ka rendi pikendatava lepingu nõude kohaselt. Need seadused ei näe seda mitte ette, et rentnik $\frac{1}{3}$ tiinu ilma rendi tasumiseta oma käes võiks pidada.

Kohtupalati seisukoht on vastolus rendilepingute pikendamise seadusega ja B. E. S. § 4116, mille pärast ka tema otsus ei või jõusse jääda. Neil põhjustel riigikohus otsustas: Kohtupalati otsus B. E. S. § 4116 ja väikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse (R. T. nr. 44 — 1922. a.) §§ 2 ja 3 ning selle seaduse muutmise seaduse (R. T. nr. 55/56 — 1925. a.) rikkumise pärast tühistada ja asi kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks

(Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 724 — 1927 a.).

Administratiiv-osakond.

Millal võib kaebust esitada maavolikogu valimiste asjus?

Maavolikogude valimisseaduses on administratiivkaebuste esitamine ette nähtud ainult kahes paragrahvis: § 17. ja 65. § 17. on ette nähtud kaebuste esitamise kord valijate nimekirjade asjus, kuna kõigi muude kaebuste esitamise tähtaeg valimistel ette tulnud seaduse rikkumiste kohta on ette nähtud § 65. § 65 määrab, et kaebusi

valimistel ettetulnud seaduserikkumiste kohta võivad tõsta selleks õigustatud kodanikud hiljemalt kolme päeva jooksul pärast valimiste lõppu. Ei või arvata kaebuse tõstmise tähtaja algmomentiks, maavolikogude valimisseaduse § 41. ettenähtud valimisedeliste vastuvõtmise lõpetamist jaoskonna komisjonide poolt. See ei ole õige, sest valimisedeliste vastuvõtmise lõpetamisega ei lõpe veel valimiste toimetamine, vaid sellele järgneb valimiste tagajärgede kokkuvõtmine ja valitud maavolikogu liikmete kindlaksmääramine. Neis toimetustes võib samuti seaduse rikkumisi ette tulla, mille peale võib administratiivkohtu korras kaebust tõsta sama § 65. alusel. Maavolikogude valimisseaduses ei ole kindlaks määratud maakomiteede toimetuste tähtaegi peale valimisedeliste äraandmist. Kui aga asuda seisukohale ja lugeda § 65-as ettenähtud kaebuste tõstmise algmomentiks valimisedeliste vastuvõtmise lõpetamine, siis võib juhtuda, et valimiste maakomitee sellest algmomentist arvates kolme päeva jooksul üldse järgnevaid valimiste toimetusi läbi ei vii ja säärasel korral oleks kodanikkudel üldse ära võetud võimalus järgnevate toimetuste vastu kaebusi tõsta, sest § 65. põhjal võib kaebust tõsta ainult kolme päeva jooksul pärast valimiste lõppu ning mingisugust teist määrust kaebuse andmise tähtaja kohta valimiste tagajärgede kokkuvõtmise asjus ei ole ette nähtud. § 65. on ette nähtud tähtaeg kõigi kaebuste jaoks valimiste toimetamise kestusel ettetulnud seaduste rikkumiste kohta, välja arvatud kaebused § 17. alusel, ja seepärast ei või kaebuste tõstmise algmomenti arvama hakata ajast, mil valimise toimetused ei ole veel sündinud, mille peale kaevata võib, ja tähtaja lõppmoment jõuaks kätte varem kui toimeetus, mille peale võib kaevata. § 65. tuleb tõlgitseda kooskõlas § 64. ettekirjutustega. § 64. aga määrab: „pärast valimiste toimetamise lõppu lõpetavad valimis-asutised oma tegevuse ja kogu valimismaterjal saadetakse kahe päeva jooksul järele-

valve asutisele, kes võib esineda protestiga seitsme päeva jooksul vastavas kohtus administratiivkohtu korras“.

Arvesse võttes, et § 65. põhjal tuleb esitada kaebused mitte ainult kandidaatide nimekirjade asjus ja valimisedeliste äraandmisel ettetulnud seaduserikkumiste kohta, mis ette tulnud valimiste tagajärgede kokkuvõtmisel ja nende kõigi kaebuste algmomentiks on üks ja sama aeg arvatud, siis ei või kahtlust olla, et § 65. ettenähtud tähtaja algmomenti „pärast valimiste“ lõppu — tuleb arvata ajast, millal maakomitee valimiste toimetamise lõpetab ja kogu valimismaterjal on otsustatud maakomitee poolt ära saata järelevalve asutisele. Sellest momentist arvates on kodanikkudel õigus kolme päeva jooksul § 65. põhjal kaebus tõsta. Maavolikogude valimised sünnivad kandidaatide nimekirjade süsteemi alusel ja maavolikogude valimisseaduse § 9. põhjal on maakomitee liikmeks üks esitaja iga iseseisva kandidaatide nimekirja ja üks esitaja iga kandidaatide nimekirjade ühenduse poolt. Kandidaatide nimekirjade esitajatele, kui maakomitee liigetele, võib seega kaebuse esitamise tähtaja algmoment kindlasti teada olla ja nimekirjade esitajad on just eestkätt huvitatud valimistel ettetulnud seaduste rikkumiste vastu kaebuste tõstmises, sest need seaduse rikkumised osutuvad ühe ehk teise kandidaatide nimekirja kahjuks. Nii ei kõrvalda eelpool toodud § 65. tõlgitsemine ka sugugi võimalust õigel ajal kaebust tõsta, sel põhjusel, nagu oleks tähtaja algmoment teadmata ja kindluseta, kuigi see eemalseisjale kodanikkudele, kes ka õigustatud on § 65. põhjal kaebust tõstma, teatavaid raskusi kaebuste esitamisel võib sünnitada. Kuid raskused kaebuste tõstmisel ei või iseenesest põhjuseks olla kõrvalkaldumiseks seaduse määruste täitmisest.

(R. Adm. t. nr. 541—1927.)

Kas vallavalitsusel on seaduse järele õigus volinikkude nimekirjas omalt poolt mingisuguseid muutusi teha?

Vastus eitav.

Vallavolinikkude Valimise jne. Seaduse (R. T. nr. 97—1926. a.) § 8. järele toimeta-
vad vallavolikogude valimisi vallakomiteed
ja jaoskonna-komisjonid. § 10. järele on
vallakomitee ülesandeks peale muu vali-
miste tagajärgede kokkuvõtmine (p 4) ja
valimismaterjalide edasitoimetamine järele-
valve asutisele (p 5). Sama Seaduse VII pea-
tükk räägib valimiste tagajärgede väljaar-
vamisest. Selle peatüki esimesest para-
grahvist, s. o. 53-st ja järgmistest nähtub
järelegi, et valimiste tagajärgede väljaar-
vamine kuulub vallakomitee ülesannetesse.
Valimiste tagajärgede väljaarvamine ei ole
midagi muud kui antud hääle järele §§ 53—
60-s ettenähtud korras väljaarvamine, keda

tuleb valla volinikkudeks valituks lugeda.
On vallakomitee poolt volinikud välja sel-
gitatud, esitab komitee kõik materjaalid
järelevalve asutisele (§ 63). Pärast seda
võivad vallakomitee poolt kokkuseatud vo-
linikkude nimekirjas muutused järgneda
ainult administratiiv-kohtuotsuse põhjal
(§§ 63—65). Kõigest sellest tuleb järeldada,
et vallevallitsusel ei ole seaduse järele õi-
gust volinikkude nimekirjas omalt poolt
mingisuguseid muutusi teha. Selleks ei
õigusta teda ka § 66. See paragrahv on
paigutatud IX peatüki lõppu, mille peal-
kirjaks „valimiste tegevuse järelevalve ja
protesteerimise kord“. Silmas pidades seda
asjaolu, tuleb § 66. nii mõista, et vallava-
litsus seab volinikkude ja nende kandidaa-
tide lõpliku nimekirja kokku niiviisi, nagu
see peale valimiste jõusse astumist on ku-
junenud.

(R. Adm. t. nr. 552¹—1927).

VII Õigusteadlaste päeva referaadid (Tartus 12. ja 14. aprillil 1928. a.):

1. Riigikogu juriidiline laad ja funktsioonid.

Prof. J. Uluots.

2. Riigikogu tödkorraldus. A. Rei.

3. Vabariigi valitsuse juriidiline laad ja funktsioonid, eriti suhe Riigikoguga.

A. Anderkop.

4. Riigivanema ameti juriidiline laad ja funktsioonid.

Prof. A. Piip.

5. Kohtuvõimu korraldus põhiseaduses.

Prof. J. Uluots.

6. Küsimus presidendi instituudi sisse-
seadmise kohta Eestis.

E. Maddisson.

Juriidiline ajakiri «ÕIGUS» Toimetuse: A. Luiga, J. Lõo,
R. Rägo, M. Taevere ja O. Tlef.

Aasta jooksul ilmub 8 nummert. Lisana annab «ÕIGUS» Riigikohtu otsused. Numbri suurus ühes
lehega 48—64 lhek. Tellimise hind: 450 mk. aastas, 250 mk. pooles aastas, üksik nummer 60 mk.

Toimetuse ja talluse aadress: Tartu, Ala tän. nr. 35, telefon nr. 81.

Vastutav toimetaja: F. Karlson.

Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

Toimetuse ja talluse aadress:
Tartu, Ala tän. nr. 35.

Tellimise hind: 450 mk. aast. (8 nummert).
Üksik nummer 60 mk.